

Economisch-Statistische Berichten

Het Suezkanaal

★

B. Bolmeijer

De loonladder in de overheidssector

★

Drs. B. Kastelein

Het S.-E.-R.-advies inzake de
„vergeten groepen”

★

Drs. A. Blumer

Wijzigingen in de afzetstructuur
van de Goudkust

★

W. N. de Blaey

Semi-lang bankkrediet

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

41e JAARGANG

No. 2043

WOENSDAG 15 AUGUSTUS 1956

GEMEENTE HAARLEM

UITGIFTE van
f 5.000.000.- 4 $\frac{1}{4}$ pct.

30-jarige Obligaties 1956,

in stukken aan toonder van f 1.000.- nominaal.

De ondergetekenden, berichten, dat zij de inschrijving op bovenvermelde obligaties bij hun kantoren te Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Haarlem, voor zover aldaar gevestigd, openstellen op

MAANDAG, 20 AUGUSTUS 1956

van des voormiddags 9 uur tot des namiddags 4 uur

TOT DE KOERS VAN 100 pct.

op de voorwaarden van het prospectus d.d. 13 aug. 1956.

Prospectussen en inschrijvingsformulieren zijn bij de kantoren van inschrijving verkrijgbaar.

**DE TWENTSCHE BANK N.V.,
NEDERLANDSCHE HANDEL-
MAATSCHAPPIJ, N.V.
LIPPMANN, ROSENTHAL & Co.**

Amsterdam, 13 augustus 1956.

R. Mees & Zoonen

Bankiers en

Assurantie-makelaars

Rotterdam

Amsterdam - 's-Gravenhage

Delft - Schiedam - Vlaardingen

Alblasserdam

Adviezen inzake

levensverzekeringen

en pensioencontracten

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

Uitgave van het Nederlandsch Economisch Instituut

Adres voor Nederland: *Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.*
Telefoon redactie: K 1800-52939. Administratie: K 1800-38040. Giro 8408.

Bankiers: *R. Mees en Zoonen, Rotterdam. Banque de Commerce, 6, Place Royale, Brussel, postcheque-rekening 260.34.*

Redactie-adres voor België: *Dr. J. Geluck, Zwijnaardse Steenweg 357, Gent.*

Abonnementen: *Pieter de Hoochweg 120, Rotterdam-W.*

Abonnementsprijs: *franco per post, voor Nederland en de Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f. 29,—, overige landen f. 31,— per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.*

**Losse nummers 75 ct.
Speciale nummers f. 2.**

Aangetekende stukken in Nederland aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam-W.

Advertenties. Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Koninklijke Nederlandsche Boekdrukkerij H.A.M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 1 of 3).

Advertentie-tarief f. 0,30 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f. 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaaf van redenen te weigeren.

HOLLANDSCHE SOCIETEIT VAN LEVENSVZERKERINGEN N.V.

A^o 1807

Collectieve Personeelsverzekering

Kapitaalverzekeringen

Lijffrenten

Directiepensioenen

Compagnonsverzekeringen

HOOFDKANTOOR

HERENGRACHT 475

AMSTERDAM-C

TEL. 49100

BEDRIJF IN CANADA

HEAD OFFICE: TORONTO

330 BAY STREET

COMMISSIE VAN REDACTIE: C. van den Berg; Ch. Glasz; L. M. Koyck; H. W. Lambers; J. Tinbergen; F. de Vries. Redacteur-Secretaris: A. de Wit; Adjunct Redacteur-Secretaris: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIE: F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. Vlerick.

Het Suezkanaal

Vijfenvertig tot vijftig schepen per dag maakten op het moment, dat President Nasser de „Compagnie Universelle du Canal de Suéz” nationaliseerde, van het 101 mijlen lange Suezkanaal ¹⁾ gebruik. Vorig jaar bedroeg de door deze waterweg vervoerde lading 107,5 mln.

metrieke tonnen, hetgeen ruim 20 mln. ton meer is dan die door het Panama- en het Kielerkanaal tezamen. Duidelijker nog blijkt de grote betekenis van het kanaal uit het feit, dat de erdoor heen verplaatste tonnage in 1954 overeenkwam met rond $\frac{1}{7}$ der tonnage van het wereld-goederenvervoer over zee.

Olie is, om een — in dit verband ietwat scheve — beeldspraak te gebruiken, de kurk waarop het Suezkanaal drijft. Bestaat ongeveer 45 pCt. van het wereld-goederenvervoer over zee uit olie en olie-derivaten, voor het vervoer door het kanaal in beide richtingen tezamen bedraagt het betreffende percentage niet minder dan 64. De 66,9 mln. ton olie, die in 1955 vanuit het Midden-Oosten passeerden, maakten meer dan drie kwart van de zuid-noord door het kanaal verplaatste tonnage uit. Het terugvaren der tankers in ballast verklaart hoe het komt dat, hoewel ongeveer evenveel schepen het Suezkanaal noord-zuid als in omgekeerde richting bevaren, het verkeer noordwaarts, in tonnen lading uitgedrukt, zoveel omvangrijker is.

Ongeveer 85 pCt. van het Suezkanaal-verkeer is afkomstig uit, of bestemd voor Europa; Amerika's aandeel in het verkeer bedraagt slechts 12 pCt. Ongetwijfeld maakt Engeland, dat iets minder dan 25 pCt. van zijn buitenlandse handel drijft met landen, die normaliter via Suez worden bereikt, het meest van het kanaal gebruik: 20,5 mln. van de 66,9 mln. ton in 1955 noordwaarts vervoerde

olie was bestemd voor dit land, dat aldus in 75 pCt. van zijn behoefte aan ruwe petroleum kon voorzien; één vierde van de tankers en bijna 30 pCt. van alle passerende schepen vaart onder Engelse vlag.

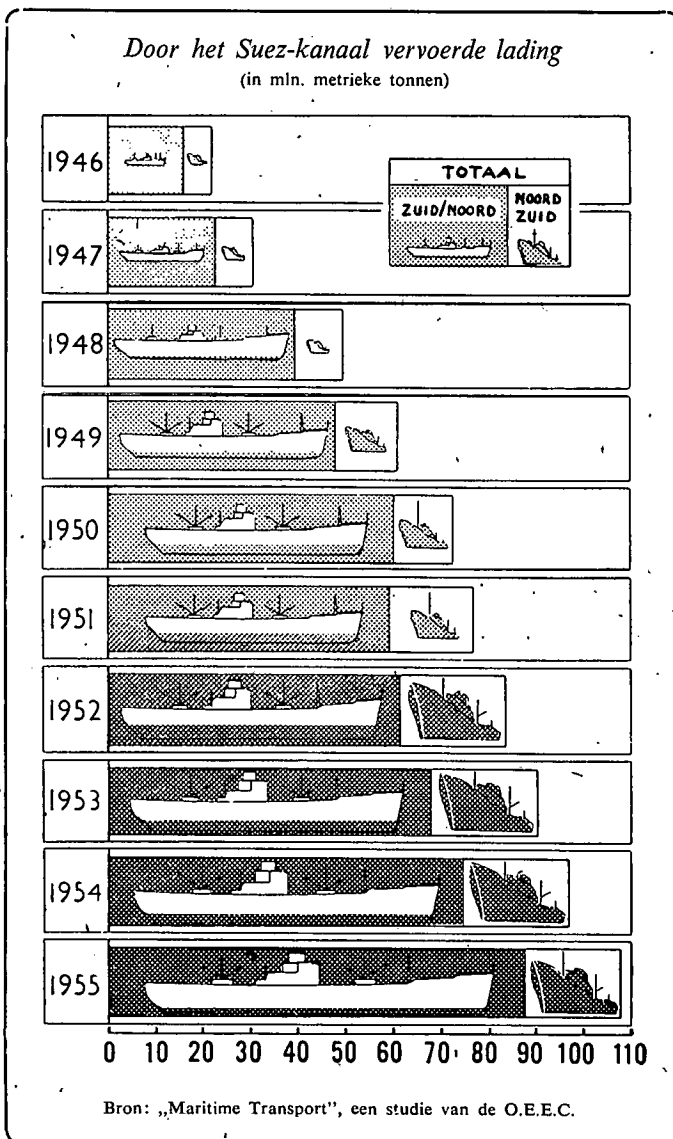
Het economisch belang van het Suezkanaal moge,

behalve uit de hiervoor genoemde cijfers, blijken uit het volgende. De vaart rond Kaap de Goede Hoop, het alternatief van die door het kanaal, zou de reis van Londen naar de Perzische Golf van 6.400 tot 11.300 en die van Londen naar Singapore van 8.240 tot 11.575 mijlen verlengen, terwijl de reis van Nederland naar Indonesië via de Kaap 11.150 in plaats van 8.502 mijlen zou bedragen en die van Napels naar Massawa in Eritrea 10.850 in plaats van 2.178.

Tot slot een enkel woord over de inkomsten der Suezkanaal Maatschappij en derzelve besteding. De ontvangsten beliepen in 1955, omgerekend tot Engelse ponden, bijna £ 34 mln., waarvan rond £ 32 mln. afkomstig was uit door scheepvaartmaatschappijen betaalde passagegelden. Ongeveer de helft van eerstgenoemd bedrag diende ter dekking van de bedrijfskosten. Na aftrek van dit bedrag, alsmede van £ 3,5 mln. voor het verbeterings- en vernieuwingsfonds en £ 2 mln. o.a. voor reserves, was £ 10,5 mln. voor uitkering beschikbaar. Van dit bedrag ging ongeveer £ 1,5 mln. naar de zgn.

„Suez Canal Egyptian Government Interest Trust”; £ 1 mln. naar de houders van oprichtersbewijzen en ca. £ 0,4 mln. als bonus naar directeuren en employés. Op de 378.768 aandelen en de 421.232 winstbewijzen — waarvan de Engelse Regering er in 1955 resp. 179.586 en 173.198 bezat — werd de rest, ongeveer £ 7,5 mln. dus, uitgekeerd.

¹⁾ De hier vermelde gegevens zijn in hoofdzaak ontleend aan „The Economist” van 4 dezer en „Maritime Transport”, een dezer dagen verschenen O.E.E.C.-rapport.

INHOUD

	Blz.		Blz.
Het Suezkanaal	727	Bedrijfseconomische notities:	
De loonladder in de overheidssector, door B. Bolmeijer	729	Semi-lang bankkrediet, door W. N. de Blaey	738
Het S.-E.R.-advies inzake de „vergeten groepen”, door Drs. B. Kastelein	734	Aantekening:	
Wijzigingen in de afzetstructuur van de Goudkust, door Drs. A. Blumer	736	De wereldproductie en -reserves van ruwe olie	740
		Geld- en kapitaalmarkt, door Drs. J. C. Brezet ...	741
		Recente economische publikaties	742

DE ARTIKELN VAN DEZE WEEK

B. BOLMEIJER, *De loonladder in de overheidssector.*

Daar er stemmen opgaan die rust aan het loonfront bepleiten omdat de optimale loongrens zou zijn bereikt vraagt schr. zich af, of dit laatste ook in de overheidssector het geval is. Ter beantwoording van deze vraag onderzoekt hij de huidige beloningen van het burgerlijk rijks personeel en vergelijkt deze met de vooroorlogse. Wegens de uitgebreidheid van het ambtenarenkorps is dit onderzoek beperkt tot de zeer aanzienlijke groep welke valt onder het bezoldigingsbesluit burgerlijke rijksambtenaren 1948. Als maatstaf voor de beoordeling is uitgegaan van de maximale nominale-regelingslonen voor gehuwden in vaste dienst in een eerste klasse gemeente. Ter verkrijging van een meer gedetailleerd inzicht is een groepsindeling bestaande uit 5 groepen gebezigd. In een tabel worden voor elke groep voor verschillende jaren het aantal loongroepen, salarischalen en vaste bedragen vermeld en zowel voor de hoogst als voor de laagst gesalarieerde binnen iedere groep wordt de maximale beloning genoemd. Op basis van deze gegevens en het indexcijfer van de kosten van levensonderhoud zijn de reële maximale lonen en salarissen in 1938/'39 en in 1956 met elkaar vergeleken en in een grafiek weergegeven. Schr. concludeert, dat: er een grote stabiliteit in loon- en salarisgroepen is, doch geen stabiliteit in beloning; de periode 1938/'39 geen te gunstige basis is; de achterstand bij 1938/'39 relatief het grootst is voor de middelbare en hogere ambtenaren; wanneer iemand één rang gestegen is, zijn huidige beloning meestal blijft beneden zijn vooroorlogse; wanneer men rekening houdt met kindertoeslag, kindertoelage en interimvergoeding ziektekosten de achterstand voor de lagere ambtenaren enigszins verkleind en voor de hogere ambtenaren vergroot wordt; ambtenaren geen bijzondere beloningen (tarieven, winstaandelen) kennen, waardoor het loonpeil in de particuliere sector is verhoogd.

Drs. B. KASTELEIN, *Het S.-E.R.-advies inzake de „vergeten groepen”.*

Het gaat hierbij om die groepen die „achtergebleven zijn in het maatschappelijk ontwikkelingsproces”. In dit artikel worden de hoofdstukken I t/m IV van het advies behandeld. In het advies worden 4 soorten „vergeten groepen” onderscheiden nl. 1 de gepensioneerden, 2. de „spaarders”, 3. de niet gepensioneerde ouden van dagen, weduwen en wezen, 4. de door fysieke of psychische gebreken niet of niet volledig ingeschakelde arbeidskrachten. Voor de beide laatste groepen gaat het om het „op peil brengen” van de tot nu toe tekortschietende sociale voorzieningen. Schr. levert kritiek op de mening van de Raad, dat t.a.v. de bij ondernemingen gepensioneerden (anders dan d.m.v. bedrijfspensioenfondsen), het verlenen van toeslagen i.v.m. de geldontwaarding ten koste van de Staat niet in aanmerking komt. Voor de spaarders (bezitters van obligaties en spaarboekjes) en bezitters van levensverzekeringpolissen ziet de Raad onoverkomelijke bezwaren van technische en administratieve aard tegen compensatie achteraf. Een diepgaand onderzoek naar hetgeen bijv. op fiscaal gebied voor deze groepen zou kunnen worden gedaan is volgens schr. gewenst.

Drs. A. BLUMER, *Wijzigingen in de afzetstructuur van de Goudkust.*

De Goudkust was in 1954, op de Unie van Zuid-

Afrika na, het voornaamste afzetgebied voor Nederlandse producten in Afrika. Schr. geeft o.a. een overzicht van de artikelen die de Goudkust exporteert en van de goederen waarvoor in het land afzet is te vinden. Welke veranderingen de economische structuur van de Goudkust onder invloed van plannen tot verbreding dezer structuur ook ondergaat, nog steeds blijft het grootste deel van de invoer uit verbruiksgoederen bestaan, waarbij de voorziening in de primaire levensbehoeften op de voorgrond staat. Nederland heeft zich sinds tal van jaren als de tweede leverancier van dit land kunnen handhaven en als afnemer staat ons land op de vierde plaats.

W. N. DE BLAEIJ, *Semi-lang bankkrediet.*

In dit artikel wordt de door de „Maatschappij voor Middellang Crediet”, een dochterinstelling van de Amsterdamsche Bank, uitgegeven lening besproken. Het doel is semi-lang vreemd vermogen aan te trekken in de vorm van 10-jarige obligatieleningen om deze te gebruiken voor de financiering van semi-lange investeringen van ondernemingen. Schr. wijst er in zijn beschouwingen o.a. op, dat door het „diversiteitsverschijnsel” bij de kapitaalgoederen van een onderneming, allereerst behoefte zal bestaan aan „permanent resp. langdurig tijdelijk vermogen”. Door financiering met semi-lang vermogen staat men na 5 tot 10 jaren opnieuw voor het feit dat men moet trachten vermogen aan te trekken. Een geheel andere vraag is, of niet vele ondernemingen, die niet in staat zijn op een bepaald ogenblik permanent of langdurig tijdelijk vermogen aan te trekken, door het aantrekken van semi-lang vermogen gebaat zullen zijn.

— SOMMAIRE —

B. BOLMEIJER, *L'échelle des traitements dans le secteur gouvernemental.*

Dans cet article sont examinés les traitements des fonctionnaires des services civils. Il en ressort que malgré de considérables augmentations des salaires nominaux, la rémunération réelle a baissé comparé avec 1938/'39.

Drs. B. KASTELEIN, *L'avis du Conseil Social-Economique au sujet des „groupes oubliés”.*

L'auteur traite d'un avis émis récemment par le Conseil Social-Economique au sujet des „groupes oubliés”. Celui-ci comporte les causes de la formation de ces groupes, la situation actuelle et les mesures éventuellement à prendre.

Drs. A. BLUMER, *Modifications dans la structure de débouché de la Côte de l'Or.*

L'auteur donne e.a. une vue d'ensemble des marchandises qu'exporte la Côte de l'Or et des produits pourquels on peut trouver un débouché dans ce pays. Malgré des modifications dans la structure économique la plus grande partie de l'importation continue de se composer d'articles de consommation.

W. N. DE BLAEIJ, *Crédit bancaire semi-long.*

Dans cet article il est question de la fonction d'un prêt émis pour un établissement affilié à la Amsterdamsche Bank. Le prêt sert au financement de crédits d'investissement semi-longs.

De loonladder in de overheidssector

Inleiding.

Evenals de lonen van de werknemers in de particuliere sector zijn ook die van het personeel in overheidsdienst sedert de bevrijding in vrijwel voortdurende beweging. Daarop afgaand en de stemmen beluisterend welke hier en daar opgaan en rust aan het loonfront bepleiten, omdat de optimale loongrens zou zijn bereikt, of zelfs overschreden, vraagt men zich onwillekeurig af, of deze meest gunstige positie waarin de werknemers in het particuliere bedrijf zich, sedert de aanvang dezer eeuw naar veler mening thans bevinden, ook geldt voor het personeel dat werkzaam is in de overheidssector.

Mede in verband met de onlangs voor dat personeel toegestane uitkering van 3 pCt. over 1955 en de verhoging van de vakantiegelduitkering met 2 pCt. voor het jaar 1956, heb ik, ter beantwoording van de vraag tot welke hoogte de ambtelijke loonladder is uitgetrokken, een onderzoek naar de huidige lonen van het burgerlijk rijksperoneel ingesteld en deze lonen met de vooroorlogse vergeleken.

Werkwijze.

Wegens de uitgebreidheid van het ambtenarenkorps, heb ik mij bij dat onderzoek beperkt tot *een deel* van het korps en wel tot het zeer omvangrijke gedeelte waarvan de bezoldiging plaatsvindt naar de normen van het bezoldigingsbesluit burgerlijke rijksambtenaren 1948 (zoals dat laatstelijk is gewijzigd bij K.B. van 2 maart 1956, Stbl. 107), welke gelden voor:

- de werklieden die naar „loongroepen” worden beloofd;
- de ambtenaren die naar „salarisschalen” worden bezoldigd en
- de ambtenaren, die naar „vaste” bedragen worden gehonoreerd.

Als maatstaf voor de beoordeling is uitgegaan van de maximale nominale regelingslonen voor gehuwden in vaste dienst in een eerste klasse gemeente. Daarbij is onderstaande groepsindeling gebezigd:

- Werklieden.
- Lagere ambtenaren.
- Middelbare ambtenaren.
- Hogere ambtenaren.
- Topfiguren.

Ter toelichting van deze indeling zij het volgende opgemerkt.

Groep I kent zes hoofdgroepen, genummerd 1 t/m 6 en een aantal tussengroepen, waarvan het maximum loon ligt tussen die van twee hoofdgroepen of boven dat

van groep 6 uitgaat (de tussengroepen zijn voor ambten welke een bijzonder karakter dragen). De zes hoofdgroepen dienen voor:

- ongeschoolden;
- geoeffenden;
- half-vaklieden;
- vaklieden;
- vaklieden 1e klasse (met bijzondere vakbekwaamheid);
- voorlieden.

Groep II omvat het personeel waarvan het salaris blijft beneden dat van een adjunct-commies.

Groep III vangt aan met het salaris van een adjunct-commies en loopt door tot aan dat van een referendaris.

Groep IV begint met het salaris van een referendaris en eindigt met dat van een administrateur A.

Groep V omvat twee categorieën, nl.

- die waarvan de beloning aanvangt met die van een raadadviseur en eindigt met het hoogste schaalbedrag, dat het bezoldigingsbesluit kent;
- die waarvan de beloningen het hoogste schaalbedrag te boven gaan.

Deze groepsindeling omvat alle in het bezoldigingsbesluit naar de loongroepen, salarisschalen en vaste bedragen bezoldigde werklieden en ambtenaren, dus wat de ambtenaren betreft, niet alleen het administratieve, maar ook het technisch, medisch, wetenschappelijk en overig aldus bezoldigd personeel, zodat de conclusies welke uit het onderzoek kunnen worden getrokken niet alleen voor de in dit artikel met name genoemde werklieden en ambtenaren, maar voor het gehele hiervoor bedoelde deel van het werklieden- en ambtenarenkorps geacht mogen worden geldig te zijn. De Ministers en de Staatssecretarissen, die een vaste beloning krachtens het bezoldigingsbesluit genieten, zijn, mede omdat deze een politiek ambt bekleden, buiten beschouwing gelaten.

De resultaten van het onderzoek zijn in de tabel en in de grafieken A en B verwerkt. In de tabel is voor elk van de groepen voor de onderscheidene jaren het aantal loongroepen, salarisschalen en vaste bedragen vermeld, welke gerekend naar de maximum nominale jaarwedden opklimmende reeksen vormen. Van deze reeksen is telkens de laagste en hoogste term, in casu de maximale wedde van de laagst en hoogst gesalarieerde van de betreffende groep, vermeld. Deze bedragen geven dus de begrenzing aan van het „bezoldigingsstramen” waarop in de aangegeven jaren het bezoldigingssysteem kon worden gegeven.

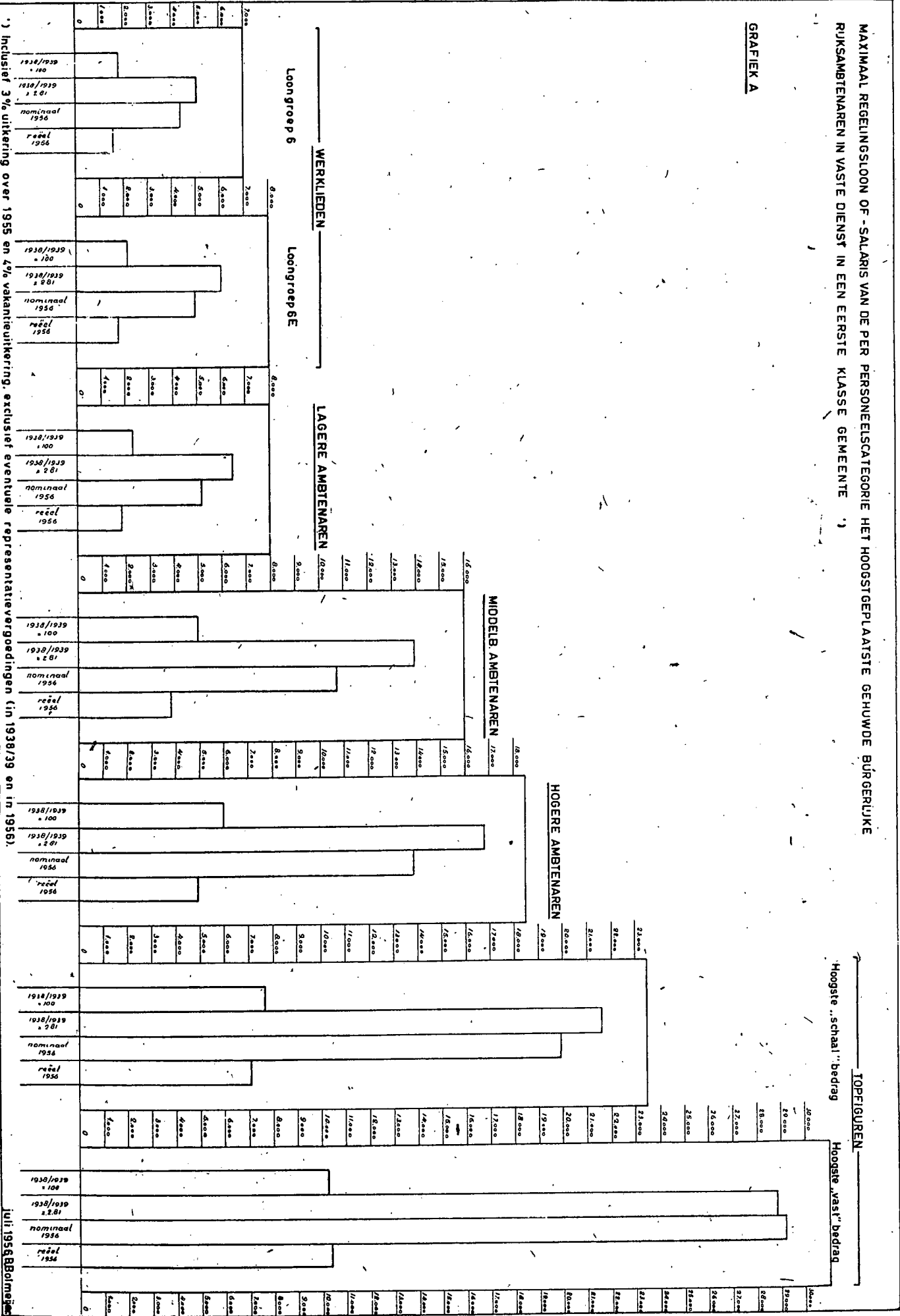
Groepsindeling	Aantal loongroepen, schalen en „vaste” bedragen				Laagste resp. hoogste beloning	Maximaal nominaal loon of salaris per jaar				1956 in pCt. van 1936 (38/39)	Belastingdruk in procenten c)		1956 in pCt. van 1938/1939
	1928	1934	1936 (38/39)	1956		1928	1934	1936 (38/39)	1956 a)		1938/1939	1956	
Werklieden													
Tot en met loongroep 6	11	11	11	11	Laagste	1.578	1.428	1.356	3.232 b)	238	2,2	—	—
					Hoogste	2.104	1.904	1.808	4.380	242	3,7	3,2	87
Boven loongroep 6	4	4	4	5	Laagste	2.204	2.004	1.904	4.514	237	3,8	3,4	90
					Hoogste	2.504	2.254	2.140	4.968	232	4,1	4,4	107
Samen	15	15	15	16									
Lagere ambtenaren	20	19	19	11	Laagste	1.200	1.100	1.045	2.902	278	1,0	—	—
					Hoogste	2.700	2.430	2.308	5.207	226	4,4	4,7	107
Middelbare ambtenaren	25	25	25	24	Laagste	2.800	2.520	2.394	5.380	225	4,8	5,2	108
					Hoogste	5.800	5.220	4.959	10.709	216	8,7	12,7	146
Hogere ambtenaren	7	7	7	11	Laagste	6.000	5.400	5.130	11.081	216	8,9	13,1	147
					Hoogste	7.000	6.300	5.985	13.874	232	9,7	16,4	169
Topfiguren													
A. naar de „schalen”	6	6	6	6	Laagste	7.200	6.480	6.156	14.805	240	9,8	17,6	180
					Hoogste	9.000	8.100	7.695	19.902	259	10,8	23,5	218
B. naar „vaste” bedragen	2	2	2	4	Laagste	10.000	9.000	8.550	22.021	258	11,4	25,5	224
					Hoogste	12.000	10.800	10.260	29.211	285	12,4	31,5	254
Samen	60	59	59	56									

a) Lonen en salarissen 1956 inclusief 3 pCt. uitkering ineens en 4 pCt. vakantietoelag.

b) Te bereiken in 1957. c) Voor gehuwden met twee niet-verdienende kinderen.

MAXIMAAL REGELINGSLOON OF -SALARIS VAN DE PER PERSONELSCATEGORIE HET HOOGSTGEPLAATSE GEHUWDE BURGERSKE RIJKSAMBTENAREN IN VASTE DIENST IN EEN EERSTE KLASSE GEMEENTE

GRAFIEK A

*) Inclusief 3% uitkering over 1955 en 4% vakantiekuitkering, exclusief eventuele representatievergoedingen (in 1938/39 en in 1956).

REEL MAXIMAAL REGELINGSLOON OF -SALARIS VAN GEHUWDE BURGERLIJKE RIJKSWERKLIEDEN EN -AMBTENAREN IN VASTE DIENST IN EEN EERSTE KLAS GEMEENTE IN 1938 / 1939 EN IN 1956. 1)

1938 / 1939 = 100

GRAFIEK B

WERKLIEDEN

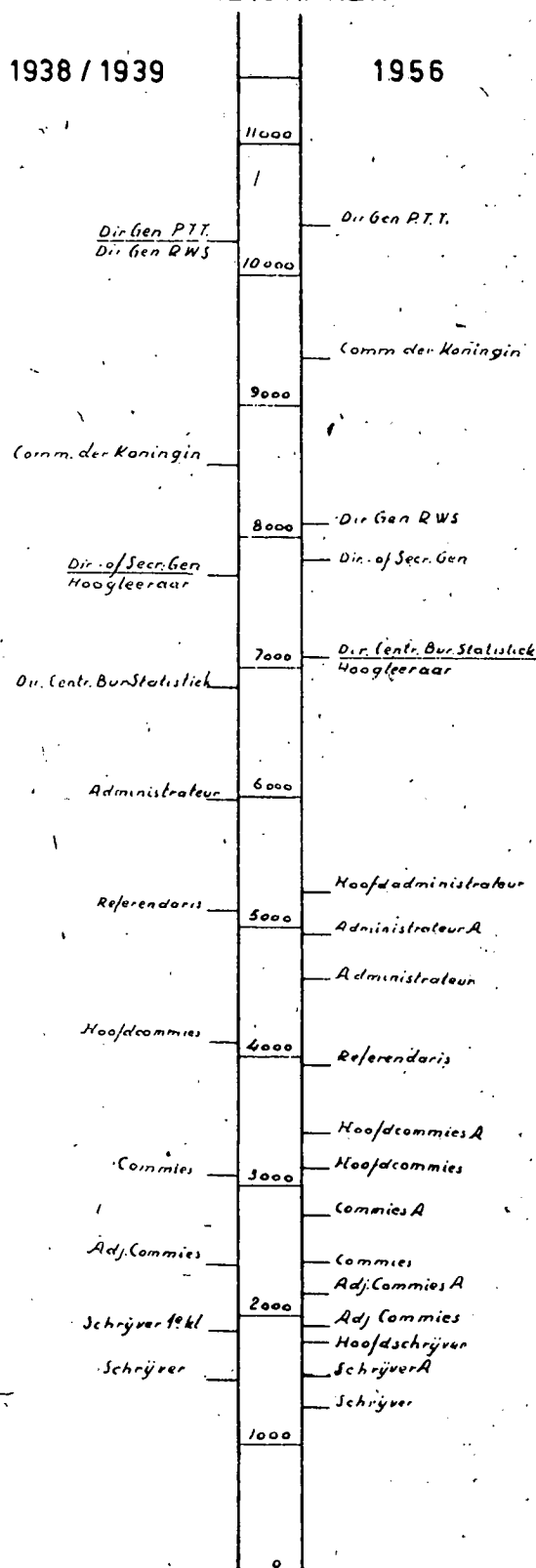
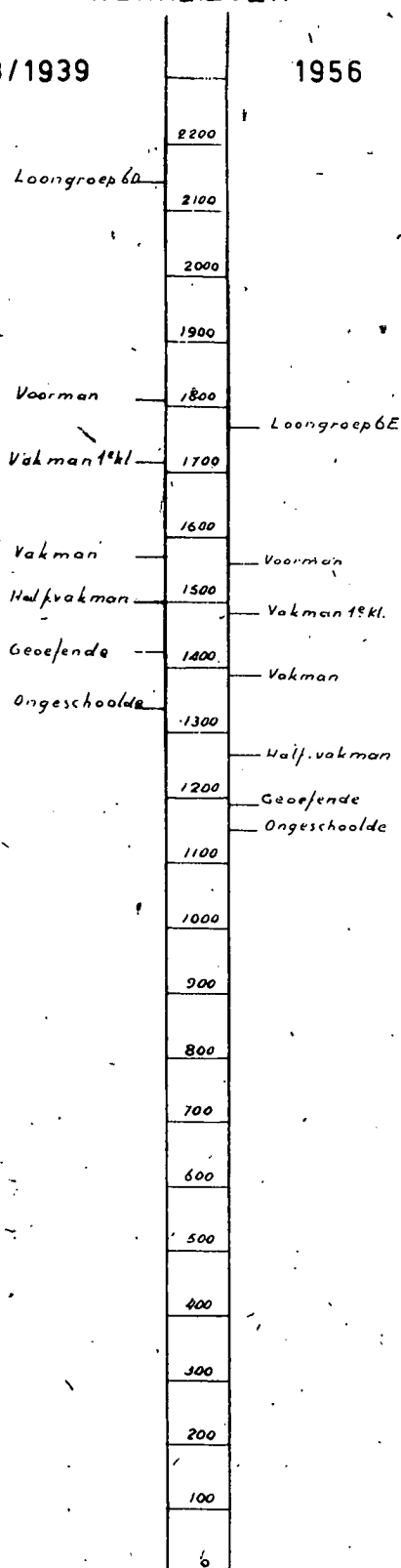
AMBTENAREN

1938 / 1939

1956

1938 / 1939

1956

1) Inclusief 3% uitkering over 1955 en 4% vakantieuitkering; exclusief eventuele representatievergoedingen (in 1938/39 en in 1956).

In grafiek A is voor elke groep het hoogst bereikbare salaris voor 1938/1939 aangegeven. Teneinde na te gaan welk nominaal maximaal loon of salaris thans zou dienen te worden genoten om de waardedaling van het geld volledig op te kunnen vangen, is met behulp van het als steeds door het Centraal Bureau voor de Statistiek ook nu bereidwillig verstrekte prijsindexcijfer van het levensonderhoud van arbeidersgezinnen het loon of salaris van 1938/1939 herleid. Met $1938/1939 = 100$ als basis bedroeg, voor 1955, dat cijfer 281, met welk getal (gedeeld door 100) de lonen en salarissen van 1938/1939 zijn vermenigvuldigd en in de grafiek in beeld gebracht. Het daarnaast vermelde *werkelijke* maximale nominale loon of salaris in 1956 is vervolgens, eveneens op basis $1938/1939 = 100$, met behulp van genoemd indexcijfer (281) op zijn reële waarde herleid en in de grafiek opgenomen.

Van grafiek B, waarin diverse op de hiervoor omschreven wijze, berekende maximale reële lonen en salarissen zijn opgenomen, kan men zowel de aan de diverse ambten verbonden reële beloningen in 1938/1939 en 1956, als de ambtelijke, in loon uitgedrukte verhoudingen in 1956, gemeten naar 1938/1939, aflezen. Teneinde de positie van de werklieden duidelijk te kunnen doen uitkomen is hun „ladder” op grotere schaal dan die voor de ambtenaren getekend.

Conclusies.

1. Blijkens tabel I is het totaal aantal loongroepen en salarisschalen sedert 1928 vrijwel onveranderd gebleven, terwijl ook de onderverdeling per groep zo goed als niet is gewijzigd. De spreiding van het personeel naar het aantal maximale bezoldigingsmogelijkheden vertoont derhalve een opmerkenswaardige stabiliteit, welke men, gezien de bewegelijkheid op het terrein der bezoldiging, niet zou verwachten.

In de lonen van 1934 en 1936 komen de per 1 januari van die jaren ingegane verlagingen van respectievelijk 10 en 5 pCt. tot uitdrukking. Mede ten gevolge van reeds eerder ingegane verlagingen (20 pCt. in 1925) waren de lonen, welke in 1928 ter gelegenheid van de in dat jaar ingegane „technische herziening”, die slechts een matig bedrag zou mogen kosten, een verhoging hadden ondergaan, in 1938/1939 tot ongeveer het peil van 1918 teruggelopen. In aanmerking nemend dat bij de vaststelling van de lonen in 1918 de destijds heersende buitengewone omstandigheden als gevolg van de oorlog, welke invloed, naar men verwachtte, na terugkeer van de vrede spoedig zou verminderen, buiten beschouwing zijn gebleven, zodat de verhogingen bleven beperkt tot het inhalen van de zeer grote vooroorlogse achterstand, meen ik door het kiezen van de jaren 1938/1939 als vergelijkingsbasis gevrijwaard te zijn voor het verwijt een te gunstige basis te hebben gekozen.

2. Grafiek A toont aan, dat zo de waardedaling van het geld, sedert 1938/1939 van de hoogst bezoldigden per groep naar de beloning van 1938/1939, volledig zou zijn goedge maakt, de nominale beloning over vrijwel de gehele loonladder hoger zou zijn dan in 1956 (*inclusief de 3 pCt. uitkering ineens en de 4 pCt. vakantieuitkering*) het geval is; *van volledige goedmaking van de lage beloning van 1938/1939 is geen sprake.*

De achterstand zowel nominaal als reël, hoewel niet gering, is voor de werklieden van loongroep 6 het kleinst; voor groep 6 E en de lagere ambtenaren neemt de achterstand toe. *Deze is relatief het grootst voor de middelbare en hogere ambtenaren.*

Een kentering treedt in bij de groep topfiguren die naar het hoogste schaalbedrag wordt bezoldigd; de het hoogste vast bedrag genietende topfunctionaris boekt enig voordeel.

3. De geschetste situatie vindt in het algemeen bevestiging in grafiek B, die de reële lonen en salarissen op basis $1938/1939 = 100$ weergeeft en waarvan de loonladders wat de werklieden tot aan loongroep 6 en de administratieve ambtenaren tot aan de rang van administrateur A betreft, tevens een indruk van de vroegere en de huidige promotielijnen geven.

In verhouding tot 1938/1939 en in aanmerking nemend dat in de beloning van 1956 de 3 pCt. uitkering ineens en de 4 pCt. vakantie-uitkering zijn verdisconteerd, blijkt een achterstand in reële beloning te zijn ontstaan, welke moeilijk als gering kan worden gekwalificeerd.

Aangezien de reële loonladders zowel voor de werklieden als voor het administratieve personeel belangrijk zijn ingetrokken is de afstand tussen de sporten in het algemeen genomen verkleind. De stap van half-vakman tot vakman is echter groter geworden ten gevolge waarvan de drie laagste en hoogste loongroepen iets meer uiteenliggen waarbij iedere groep op zich zelf beschouwd een grotere homogeniteit heeft verkregen.

Gezien het feit dat een vakman in 1956, vergeleken met $1938/1939 = 100$, een reëel loon geniet dat ligt beneden een vooroorlogse geoeffende en een voorman blijft beneden het toornmalige reële loon van een vakman betekent deze verandering geen verbetering.

De promotielijn voor het administratieve personeel vertoont evenmin een fleurig beeld; administratieve adjunct-commies via zijn A-rang bevordert tot commies, is op zijn vooroorlogse peil gebleven. Om nog een paar voorbeelden te noemen: een vroegere hoofdcommies via de A-rang bevordert tot referendaris, blijft beneden zijn vooroorlogse beloning; een tot hoofdadministrateur bevorderde vroegere referendaris heeft via de administrateursrang, plus de betreffende A-rang, een iets hoger reëel loon dan in 1938/1939.

Het „verfijnde”, op rangeninflatie ingestelde bezoldigingsstramien, geeft naar uit het bovenstaande kan blijken wel een over meer rangen verspreide, maar met 1938/1939 vergeleken geen hogere reële beloning, waarbij komt dat de door invoering van A-rangen etc. verruimde promotiekansen gepaard zijn gegaan met het stellen van eisen aan welke voorheen niet behoefde te worden voldaan. De tegenwoordige commies bijv. is een andere dan de vooroorlogse commies, die als adjunct commies rustig zijn bevordering kon afwachten met de zekerheid dat deze vroeg of laat zou komen ¹⁾. De voor bevordering gestelde eisen brengen mee, dat aan de factor rangeninflatie geen al te grote betekenis kan worden toegekend, te meer als men bedenkt dat in de promotiekansen welke onder het nieuwe stelsel bestaan, oude aanspraken zullen verdisconteerd.

Van de topfiguren hebben sommigen een relatief geringere achterstand te incasseren gekregen dan het hogere beloning genieten dan voorheen. Bedenkt men evenwel, dat voor de berekening van hun reële lonen het voor arbeidersgezinnen gebezigde prijsindexcijfer van het levensonderhoud is aangehouden, dan zijn hun reële lonen hoogstwaarschijnlijk te hoog gewaardeerd,

¹⁾ Beknpte toelichting op het bezoldigingsbesluit 1948. Uitgave van: Comité ter behartiging van de algemene belangen van overheidspersoneel A.C.O.P.-R.K. Centrale van burgerlijk overheidspersoneel - Nederlandse Christelijke bond van overheidspersoneel.

zodat te hunnen opzichte de situatie te gunstig is voorgesteld, waarmede uiteraard de onderling gewijzigde verhoudingen aan de top, welke vermoedelijk op een herwaardering van de ambten berusten, niet zijn verklaard.

4. Bij de berekeningen van de lonen is voor 1956 rekening gehouden met één der in geld uitgedrukte secundaire arbeidsvoorwaarden, nl. de vakantietoelage. De overige eveneens in geld waardeerbare secundaire arbeidsvoorwaarden zijn gering in aantal en omvang. Het zijn:

- a. de kindertoeslag;
- b. de kindertoelage en
- c. de interimvergoeding ziektekosten.

De onder a. genoemde toeslag, die in feite is beperkt door de omstandigheid dat dooreen genomen de gehuwde ambtenaren belangrijk minder dan twee kinderen te hunnen laste hebben, belooft per kind 3 pCt. van de wedde met een minimum en een maximum van resp. f. 60 en f. 205,20 in 1938/1939 en resp. f. 200,40 en f. 308,64 in 1956.

De onder b. genoemde toelage bedraagt in 1956 voor een tweede kind f. 16,56 per jaar. In 1938/1939 werd voor twee kinderen derhalve minimaal f. 120 en maximaal f. 410,40 genoten. In volwaardige guldens van 1938/1939 zou op de hiervoor aangegeven berekeningswijze het equivalent van deze bedragen in 1956 belopen $2,81 \times f. 120$ en $2,81 \times f. 410,40 =$ resp. f. 337 en f. 1.153.

Met inbegrip van de kindertoelage en de interimvergoeding ziektekosten wordt in feite door een gehuwde met twee kinderen te zijnen laste genoten resp. nominaal f. 510 en f. 727 (rond), dus resp. meer f. 173 (f. 510 min f. 337) en minder f. 426 (f. 1.153 min f. 727). Dit betekent dat aan deze remuneraties slechts een betrekkelijke waarde mag worden toegekend. Voor de werklieden en lagere ambtenaren wordt de nominale en de reële achterstand er geenszins door opgeheven, terwijl de achterstand voor de hoger bezoldigden door verdiscontering van deze factoren wordt vergroot.

Neemt men hierbij in aanmerking dat in het voorgaande, behalve t.a.v. de lagere inkomens voor welke de lagere belastingdruk reeds in het betreffende indexcijfer is verwerkt, geen rekening is gehouden met de belastingdruk, die zoals tabel I aanwijst bij de nominale inkomens van rond f. 5.000 voor gehuwden met twee niet verdienende kinderen in 1956 hoger ligt dan in 1938/1939, welke druk met het toenemen der inkomens verzwakt, dan blijkt dat *als alle factoren in het geding worden gebracht de vergelijking, uitgezonderd de lagere inkomens, ongunstiger uitvalt dan bij een minder minuitieuze opzet het geval is.*

5. In verband met de *zowel voor de werklieden als voor de ambtenaren geconstateerde achterstand, welke zich ook na pensionering doet gevoelen*, wil het mij voorkomen dat voor het in dit artikel behandelde overheids-personeel de optimale loongrens op geen stukken na is bereikt, laat staan overschreden, zodat wat „hun” loonladder betreft m.i. *vooral nog geen reden voor hoogtevrees behoeft te bestaan.* Daar de ambtenaren, aangezien zij het stakingsrecht missen, geen ander machtsmiddel ten dienste staat dan via hun verenigingen over de hen betreffende algemeen verbindende voorschriften „hun gevoelen te doen kennen” (artikel 125 Ambtenarenwet 1929), niet „op de goederen zitten” — in 1946 is hun te verstaan gegeven dat deelname aan oprichting en functioneren van door en voor overheids-personeel opgerichte inkooporganen ongewenst moet worden geacht²⁾ —, zich derhalve niet economisch kunnen verweren en geen „par-

(Advertentie)

tij” zijn bij de loonbepaling, zodat zoals het vorig jaar is geschied de door hen naar voren gebrachte gevoelens door de Overheid naast zich neer kunnen worden gelegd, speelt bij de bepaling van de hoogte van hun loon de wet van vraag en aanbod een minder belangrijke rol dan in de particuliere sector.

Weliswaar heeft het overheids-personeel steeds opgedeeld met de verhogingen van de *regelingslonen* in de particuliere sector en zijn er voor hen speciale voorzieningen getroffen, *maar zij nemen, tot voor kort*³⁾, *geen deel aan het „tweerichtingverkeer”* dat zich sinds 1946, dat is dus reeds gedurende tien jaren, in de particuliere sector door invoering van het stelsel van tarief- en akkoordloon, toelagen, gratificaties, aandelen in de winst en dergelijke naast de regelingslonen in toenemende mate heeft ontwikkeld en er mede toe heeft geleid dat het algemene loonpeil in de particuliere sector succesievelijk is verhoogd, „welke verhogingen een stijgende lijn tonen van *reële* (cursivering van mij) loonsverbeteringen, die overeenkwamen met de verbruiksmogelijkheden welke het economisch herstel en de wederopbouw in ons land toelieten”⁴⁾. Daardoor en vooral ten gevolge van de belangrijk verbeterde sociale voorzieningen in de particuliere sector, men denke bijv. aan de invoering van de algemene ouderdomswet in 1957, de op gang gekomen bedrijfspensioenfondsen en de mogelijke invoering van een algemene weduwen- en wezenwet etc., is er een tanende belangstelling voor en een geringere bereidheid tot tewerkstelling in overheidsdienst ontstaan. Men heeft onder de gewijzigde omstandigheden niet meer als in de crisisjaren het verlangen om tegen een matige beloning bij de Overheid „onder dak” te komen, waardoor het gevaar dreigt van een minder goed functioneren van het overheidsapparaat, daar het vakbekwame, intelligente personeel naar de particuliere sector gaat en ten slotte met minder vakbekwaam en minder ambitieus personeel genoegen zal moeten worden genomen. Zal hier het aloude gezegde „goedkoop is duurkoop” niet gelden?

Groningen.

B. BOLMEIJER.

²⁾ Circulaire Minister van Binnenlandse Zaken van 1 mei 1946, nr. 7655 R.G. afdeling ambtenarenzaken. (Officiële bekendmakingen Vereniging van Nederlandse Gemeenten 1946 O.B., nr. 1519, IV. 3).

³⁾ K.B. dd. 8 maart 1956, St.bl. 134 tot regeling van een toelage voor het verrichten van arbeid in ploegen- en onregelmatige diensten.

⁴⁾ Prof. Mr. M. G. Levenbach: „De Nederlandse loonpolitiek”. Uitgave N. Samsom N.V., Alphen aan de Rijn 1955.

Het S.-E.R.-advies inzake de „vergeten groepen”

Het is een goede gedachte geweest van de Sociaal-Economische Raad aan het vraagstuk der „vergeten groepen” een nadere studie te wijden ¹⁾. Het probleem mag in grote trekken als bekend worden verondersteld: het gaat hier, om in de terminologie van de Raad te spreken, om die groepen die „achtergebleven zijn in het maatschappelijk ontwikkelingsproces”.

Naar in de inleiding van het advies wordt medegedeeld werd in augustus 1954 tot dit onderzoek besloten, en zo gezien is het begrijpelijk dat, toen in maart jl., dus anderhalf jaar later, het resultaat in de bekende brochurevorm verscheen, de verwachtingen hoog gespannen waren. In het volgende zal een poging worden ondernomen een antwoord te geven op de vraag of het advies aan deze verwachtingen heeft beantwoord.

Het komt ons nuttig voor de bespreking van het advies in twee delen te splitsen. In het eerste, hieronder volgende, gedeelte willen wij dan de hoofdstukken I t/m IV behandelen; in deze hoofdstukken geeft de Raad een beschrijving van de oorzaken van ontstaan der „vergeten groepen”, van de situatie waarin deze zich thans bevinden, benevens een beschouwing over de eventueel te nemen maatregelen.

In hoofdstuk V met de daarbij behorende bijlage VIII wordt een onderzoek ingesteld naar de mogelijkheden tot schadeloosstelling bij resp. dekking tegen eventuele toekomstige geldontwaarding. Dit gedeelte van het advies zal het onderwerp uitmaken van een volgend artikel.

Het doet valt . . .

Voor het ontstaan van de vergeten groepen ²⁾ worden twee oorzaken opgegeven, t.w.:

1. de algemene stijging van het prijsniveau, m.a.w. de geldontwaarding;
2. het ontbreken of tekortschieten van sociale verzekering of sociale hulp ten aanzien van bepaalde economisch zwakkere groepen (zij die „op andere wijze” zijn achtergebleven).

Op grond hiervan komt de Raad tot vier groepen die „bij het onderzoek betrokken dienen te worden”, nl.

1. de gepensioneerden;
2. de „spvaarders”;
3. de niet gepensioneerde ouden van dagen, weduwen en wezen;
4. de door fysieke of psychische gebreken niet of niet volledig ingeschakelde arbeidskrachten ³⁾.

Globaal gesproken zijn de eerste twee groepen het slachtoffer van de waardevermindering van het geld, terwijl de onder 3 en 4 genoemden hun ontstaan dus te „danken” hebben aan het op specifieke punten tekortschieten van de sociale structuur.

Betreffende de laatste twee groepen kunnen wij kort zijn en wij behandelen deze daarom eerst. De verbeteringen moeten hier logischerwijze gezocht worden in het „op peil brengen” van de tot nu toe tekortschietende

¹⁾ Advies inzake het vraagstuk van de „vergeten groepen”, publikatie van de S.-E.R. 1956, no. 3, in het vervolg te noemen „het advies”.

²⁾ De Raad wijst erop dat „eigenlijk beter gesproken zou kunnen worden van achtergebleven groepen”, doch sluit zich verder bij het spraakgebruik aan, welk voorbeeld wij zullen volgen.

³⁾ Opmerkelijk is dat de Raad hierbij „uitdrukkelijk” constateert dat „het vraagstuk als een sociaal vraagstuk slechts bestaat voor zover degenen, die tot de hierboven genoemde groepen behoren, over geen of over een beperkt eigen inkomen beschikken”. Dat op de anderen „niet een sociale politiek kan worden gericht” is per definitie juist. Dit neemt niet weg dat zij daarom wel „vergeten” zijn. Gelukkig echter voegt de Raad er, als terloops, aan toe: „de in het advies gegeven beschouwingen ten aanzien van de prijsstabilisatie en het vermijden van inflatie (zijn) ook voor hen van betekenis”.

sociale voorzieningen. In het eerste gedeelte van hoofdstuk IV wordt dan ook vermeld wat voor deze groepen gedaan is resp. gedaan zal worden. Voor zover de Raad wijst op adviezen die bij de diverse commissies nog in behandeling zijn is het misschien wel hier de plaats nog te wijzen op de noodzaak van zo groot mogelijke spoed: immers, het probleem is in algemene trekken reeds lang bekend, en juist het lange uitblijven van maatregelen heeft deze categorieën tot „vergeten groepen” bestempeld.

Terecht wordt op blz. 8 van het advies nog gewezen op het feit dat „de ontwikkeling naar een voor deze groepen gunstiger maatschappelijke structuur door de stijging van het algemene prijspeil doorkruist werd”. Uit dien hoofde zou men de scheiding tussen de beide genoemde hoofdoorzaken van het „vergeten” zijn eigenlijk te stringent kunnen noemen. Waar bij deze groepen echter toch wel van specifieke oorzaken kan worden gesproken kan men met de scheiding wel vrede hebben, mits men dit laatste citaat voortdurend in gedachten houdt.

De door de geldontwaarding getroffen groepen.

Uit de in hoofdstuk III gegeven tabel blijkt dat de geldwaarde eind 1954 ca. 38 pCt. was van de vooroorlogse. Uit de tabel is het verloop van deze geldwaardevermindering en prijsstijging sinds 1938 af te leiden. Men komt dan tot de volgende opstelling ⁴⁾:

	Geldwaarde	Prijsstijging (gezinsverbruiksprijzen)
	(basis 1938 = 100)	
1945	60	170
1949	50	206
1950	44	225
1954	38	264

Vervolgens wordt een opsomming gegeven van de oorzaken welke in het algemeen kunnen leiden tot een stijging van het prijsniveau. De Raad waagt zich niet aan een kwantitatief verdelen van de geconstateerde prijsstijging over de genoemde oorzaken; dit zou ook buiten het bestek gaan van het advies. Wel wordt hier en daar iets opgemerkt over de actualiteit der verschillende factoren. Hierover, en met name ten aanzien van de stelling dat „de prijsstijgingen die in de laatste jaren hebben plaatsgevonden grotendeels hieraan (d.i. aanpassing aan het buitenlandse prijsniveau) kunnen worden toegeschreven” zullen velen een afwijkende mening hebben. Het is hier echter niet de plaats om op dit vraagstuk dieper in te gaan.

Van doorslaggevende betekenis ten aanzien van dit gedeelte van het advies is natuurlijk hoofdstuk IV, waarin een opsomming wordt gegeven van de onderzochte maatregelen.

In de eerste plaats komen de door de Overheid gepensioneerden ter sprake. De Raad komt hier tot de conclusie dat voor deze categorie belangrijke verbeteringen tot stand zijn gekomen, terwijl de aanpassingskwestie bovendien momenteel als het ware „sub judice” is. Op grond hiervan onthoudt de Raad zich van verdere beschouwingen, waarbij wij ons uiteraard moeten neerleggen.

Wat betreft de bij bedrijfspensioenfondsen aansluitende acht de Raad geen maatregelen noodzakelijk, daar de aanspraken uit dien hoofde „wat hun contante waarde betreft, voor de thans reeds gepensioneerden

⁴⁾ Wij geven de opstelling iets anders weer dan in het advies is gebeurd; in onze tabel ziet men n.o.m. beter hoe prijspeil en zijn omgekeerde, de geldontwaarding, na 1945 „zijn doorgestaan” met zich van 1938 te verwijderen.

hoger zijn dan de voor en door hen gestorte bijdragen". De opmerking dat deze groep de risico's loopt van toekomstige geldontwaarding doet hen dan verder bij alle andere belanghebbenden bij het vijfde hoofdstuk van het advies belanden.

De bij ondernemingen gepensioneerden (anders dan d.m.v. de bedrijfspensioenfondsen), de „spaarders" en de bezitters van levensverzekeringsspolissen komen tenslotte aan bod, 'en jammer genoeg voor hen blijkt hier niet te gelden het „lest best". Ten aanzien van de eersten wordt het onmogelijk geacht ondernemingen tot bijstorting in pensioenfondsen of tot aanpassing van ondernemerspensioenregelingen te verplichten. Het verlenen van toeslagen ten koste van de Staat komt niet in aanmerking „daar dit zou betekenen een verbetering van de positie van diegenen, die ten opzichte van anderen toch al reeds een voorsprong hebben".

Dit is naar onze mening een hoogst merkwaardige opvatting. In de eerste plaats vragen wij ons af wie die „anderen" zijn. Waarschijnlijk worden bedoeld diegenen die in het geheel geen pensioenaanspraken kunnen doen gelden. Maar dan moet in dit verband toch wel de vraag worden gesteld, wanneer de Raad hier bezwaar maakt tegen toeslagverlening door de Staat, waarom zij dit zelfde bezwaar niet naar voren heeft gebracht bij de verbeteringen die ten aanzien van de rijkspensioenen zijn ingevoerd en eventueel nog tot stand zullen komen. Het criterium (althans voor zover het betreft het voeren van een sociale politiek) is tot nu toe steeds geweest het enigszins vage begrip „geen of een beperkt eigen inkomen" ter beschikking hebben (blz. 8 en 9). Wanneer de Raad, op grond van een onderzoek, van oordeel is dat deze categorie niet hiertoe behoort, kan men, wanneer men dit uitgangspunt accepteert, er vrede mee hebben. Een blote afspiegeling aan anderen die er nog slechter aan toe zijn is echter geen voldoende maatstaf.

Reëler is dan ook het standpunt dat de Raad inneemt t.a.v. de „spaarders" (bezitters van obligaties en spaarbankboekjes) en bezitters van levensverzekeringsspolissen. Hier zijn het onoverkomelijke bezwaren van technische en administratieve aard die het naar de mening van de Raad onmogelijk maken een compensatie achteraf te geven.

Dit alles is natuurlijk wel erg plausibel. Wat betreft de spaarders en polisbezitters en gedeeltelijk ook voor de bij ondernemingen gepensioneerden vragen wij ons echter toch wel af of wij hier niet diezelfde „gelijkmoedigheid" waarnemen waarover Prof. Ch. Glasz schreef in zijn artikel in het verleden jaar verschenen gedenkboek van de Herstelbank ⁵⁾.

Ten aanzien van de hier genoemde groepen is tevens nog van belang een andere opmerking in hetzelfde artikel ⁶⁾, luidende: „Duidelijk is dat de, overheidsorganen door de „Entschuldung" ⁷⁾ het meest begunstigd zijn, terwijl de „last hiervan voor een zeer belangrijk gedeelte gedragen wordt door hen wier kapitaalanspraken belichaamd zijn in claims op institutionele beleggers". Wanneer men dan op blz. 260 van hetzelfde artikel leest

⁵⁾ Tien jaren economisch leven in Nederland: Het artikel van Prof. Glasz is getiteld: „Tien jaar ontwikkeling van de vermogensstructuur"; de bedoelde passage vindt men op blz. 256.

⁶⁾ Blz. 259.

⁷⁾ „Entschuldung" te omschrijven als: vermindering van de reële schuldenlast is gevolg van de geldontwaarding.

In Bondstreet, op Ascot, in Cambridge en Oxford
draagt men Barratt's. In Nederland exclusief bij
Bata

(Advertentie)

dat van de totale geconsolideerde overheidsschuld ca. 68 pCt. in handen is van de institutionele beleggers, kan men een globale indruk krijgen van de enorme rijkdomverschuijing die hierachter zit. Nu geheel in het midden gelaten in hoeverre de Overheid „schuld" heeft aan de geldontwaarding kan men toch wel stellen dat op de Overheid op zijn minst een morele plicht rust hier te herstellen *waar dit maar enigszins mogelijk is.*

Of de Raad zich dit voldoende heeft gerealiseerd en zo ja, of hij dan de mogelijkheden op uitputtende wijze heeft onderzocht, is naar onze mening vooralsnog een open vraag. In dit verband is het misschien jammer dat de Raad niet in een bijlage een opsomming heeft gegeven van de op blz. 5 van het advies aangeduide „in openbare discussie en in de hem toegezonden brieven gevraagde maatregelen".

De vraag wat er bijv. op fiscaal gebied hier gedaan zou kunnen worden is n.o.m. een diepgaand onderzoek waard, zeer zeker wanneer men dit stelt in het licht van de overheidsverantwoordelijkheid.

Samenvatting.

Overzien wij nu het thans besproken gedeelte dan blijkt het uiteindelijk resultaat negatief te zijn uitgevallen. Naast het verzamelen van enig interessant cijfermateriaal is t.a.v. de door specifieke oorzaken achtergeblevenen gewezen op specifieke maatregelen die te hunnen behoeve zijn of zullen worden genomen resp. geadviseerd. Afgezien van de overheidsdienaren, waarvoor de temperatuur nog nader zal worden geregeld, blijven de door de geldontwaarding getroffen groepen volledig in de kou staan. Waarmede, naar men wel mag verwachten, voor hen het doek is gevallen.

De verdienste van het tot nu toe behandelde gedeelte van het advies is naar onze mening gelegen in het feit dat bij herhaling en met nadruk wordt gewezen op de centrale betekenis van de ontwikkeling van het prijspeil en de reciproke daarvan, de geldwaarde. Daarenboven is van belang dat de collectieve verantwoordelijkheid wordt beklemtoond van de diverse instanties en actieve groepen in de maatschappij. Ernstig tekort schiet het advies naar onze overtuiging waar het de onderzochte maatregelen behandelt welke ten behoeve van gepensioneerden, spaarders en polisbezitters zouden verzuimen worden genomen. Met name achten wij het een kruis dat niet is geweest op de morele verantwoordelijkheid van de Overheid als de grote „profiteur", ook al gaat men van het standpunt uit dat deze tegen haar wil in deze positie terecht is gekomen. Wij wezen daarbij op de vraag of door fiscale faciliteiten niet het een en ander te herstellen zou zijn geweest. Het argument dat dan zekere groepen bevoordeeld zouden worden gaat niet op: het is beter (x-n) dan x vergeten groepen te hebben.

Wijzigingen in de afzetstructuur van de Goudkust *)

Dé Goudkust in West-Afrika is een klein gebied ($5\frac{1}{2} \times$ de oppervlakte van Nederland) met slechts $4\frac{1}{2}$ miljoen inwoners. Toch was het, in 1954, op de Unie van Zuid-Afrika na, het voornaamste afzetgebied in Afrika voor de Nederlandse export. Relatief gesproken — dus per inwoner — is de bevolking van de Goudkust zelfs verreweg de beste koper van Nederlandse produkten in Afrika. Zeker zijn de historische banden tussen Nederland en de Goudkust niet geheel vreemd aan deze stevige Nederlandse handelspositie.

Aan de sterke dynamiek van de ontwikkeling van het huidige Afrika neemt ook de Goudkust deel. De waarde van de uitvoer van dit gebied is gestegen van \$ 22 mln. in 1947 tot \$ 113 mln. in 1954. Parallel daarmee, maar niet in dezelfde mate, steeg ook de waarde van de invoer en wel van \$ 26 mln. in 1947 tot \$ 72 mln. in 1954.

Sinds het begin van deze eeuw zijn cacao en goud de twee voornaamste pijlers waarop de economie van de Goudkust rust. De cacaoteelt, die door vele inheemse boeren wordt uitgeoefend, heeft tot een aanmerkelijke spreiding van de koopkracht geleid, waardoor deze, per hoofd van de bevolking, hoger is dan in Nigerië en vele andere Afrikaanse gebieden. De prijsstabilisatiepolitiek van de „Marketing Boards” beperkt de fluctuaties van deze koopkracht. Door de geleidelijke exploitatie van de andere rijkdommen van het land, zoals waardevolle tropische houtsoorten, bauxiet, diamant en mangaanerts alsmede door de diversificatie van de landbouw, biedt de economie van de Goudkust een steeds veelzijdiger beeld, al blijft de cacao in de export overheersen. In 1953 droegen cacao's voor 62 pCt. bij tot de waarde van de totale uitvoer. In 1954 was dit zelfs 74 pCt. Voor 1955 was het weer iets minder.

De Goudkust is de grootste cacao-exporteur (met ca. 30 pCt. van de werelduitvoer), de derde diamantproducent (ruim 2 mln. karaat), de derde tot vierde mangaanertsexporteur (700.000 ton met 50 pCt. gehalte) en een belangrijke goudexporteur (ca. $\frac{3}{4}$ mln oz.) in de wereld. Van 1942-1947 werd 100.000 ton bauxiet per jaar uitgevoerd. Andere produkten dan cacao's hadden, in 1954, het volgende aandeel in de totale waarde van de uitvoer (afgerond): goud 9 pCt., hout 6 pCt., mangaanerts $4\frac{1}{2}$ pCt., diamant $3\frac{1}{2}$ pCt. Naar voorlopige gegevens zijn deze procenten voor 1955 elk iets hoger door de vermindering van de waarde van de cacao-uitvoer.

Voor de economische ontwikkeling van de Goudkust is het tienjarenplan 1952-1962 van belang, ten bedrage van ca. f. 850 mln., dat evenwel, zoals hierna zal worden uiteengezet, slechts weinig (voor ca. $\frac{1}{5}$) investeringen beoogt die direct de produktie van het land zullen verhogen. Dit is integendeel wel het geval met het bekende Volta-project, dat de bouw van een stuwdam, een stuwmeer, een waterkrachtcentrale en een groot aluminiumbedrijf beoogt. Ook besteedt de Overheid aandacht aan de mogelijkheid om de kalkvoorraden van het land tot grondslag te maken voor de grote cementindustrie, waarvoor de aanleg van een spoorweg van 110 km naar Takoradi nodig zou zijn. De kosten van het Volta-project worden geraamd op ruim f. $1\frac{1}{2}$ mrd. Van de daardoor te scheppen capaciteit voor elektriciteitsproduktie van 564.000 kw zou 50.000 kw beschikbaar komen voor algemene doeleinden. Met de waterreserve van het stuw-

meer zou een tot nu toe vrijwel onontwikkeld gebied bevoled worden, waardoor de landbouw een sterke stimulans zou ontvangen. Tevens zou in Tema (25 km ten oosten van Accra) een grote stad van 50.000 inwoners worden gebouwd met een moderne haven, welke door een spoorweg met het aluminiumbedrijf zou worden verbonden. Met de bouw van deze haven werd in 1954 een aanvang gemaakt.

Mocht dit project in de naaste toekomst tot verwerkelijking kunnen komen (hierover vinden onderhandelingen plaats tussen de Regeringen van de Goudkust en Groot-Brittannië met grote aluminiumconcerns), dan zal dit uiteraard een grote invloed uitoefenen op de structuur van de buitenlandse handel. In het bestek van dit artikel zal evenwel nog niet met een dergelijke mogelijkheid worden gerekend, ook al omdat in de laatste jaren de meeste regeringsprojecten in Brits West-Afrika op spectaculaire mislukkingen zijn uitgelopen, terwijl de financieringsmogelijkheden ¹⁾ zeer afhankelijk zijn van de thans weifelende cacao-conjunctuur.

Deze omstandigheid noopt eveneens tot voorzichtigheid inzake de vestiging industriële projecten, waarvan het verdere verloop van dit artikel sprake zal zijn. De importhandel in Brits West-Afrika wordt beheerst door Britse firma's, waarvan er één $\frac{1}{3}$ van de totale import verzorgt en met een zestal andere Britse firma's het totale Britse aandeel op ongeveer $\frac{3}{4}$ brengt. Over het algemeen zijn deze handelsfirma's, die met de mijnbouwbelangen de overheersende economische sector vormen, voornamelijk geïnteresseerd in de bevordering van de niet-industriële exportproduktie. Het inheemse kapitaal, dat o.a. in de tussenhandel en door diamantwinning wordt gevormd, is huiverig voor de n.v.-vorm die het blootstelt aan hogere belastingheffing. Het valt af te wachten of het besluit van de Regering om geen steun te verlenen aan particuliere ondernemingen, die niet in n.v.-vorm of als coöperatie zijn opgezet, hierin verandering zal brengen. Dit inheemse kapitaal vindt trouwens momenteel een veel hoger rendement als leen- en handelskapitaal, zodat bereidheid tot industriële investering meestal niet aanwezig is.

De hoogconjunctuur van de cacao is thans ernstig aan het afbrokkelen. Het cacao-areal is door het kappen van zieke bomen vrij sterk verminderd (waardoor de cacao-uitvoer met ca. $\frac{1}{3}$ is gedaald en wel van 300.000 ton in 1937 tot even boven de 200.000 ton in de laatste jaren).

Evenals elders in tropische gebieden is de boerenbevolking vrijwel niet tot kapitaalvorming in staat, doordat verreweg het grootste deel van de marktopbrengsten van de landbouwprodukten aan opkopers en tussenhandel ten deel vallen. Door de gebrekkige transportmogelijkheden en de afhankelijkheid van ingevoerde brandstoffen, hulpstoffen en industriële benodigdheden liggen meestal de produktiekosten zeer hoog. Ter bereiking van een behoorlijke produktiviteit moeten de inheemse arbeiders vaak eerst speciaal worden bijgevoed en voorts langdurig worden geschoold.

De algemene produktiviteit wordt laag gehouden door de geringe hygiënische ontwikkeling, het ontbreken van

¹⁾ Voor het trieste lot van een twaalfstal projecten van de „Colonial Development Corporation” in Brits West-Afrika (en ook voor detailgegevens over andere in dit artikel behandelde aspecten) zie men F. J. Pedler: „Economic Geography of West-Africa”, London 1955, blz. 178.

*) De basisgegevens voor dit artikel zijn verkregen met de medewerking van het Koninklijk Instituut voor de Tropen en de Economische Voorlichtingsdienst.

van communale voorzieningen, de geringe algemene scholing en de transportmoeilijkheden. Veelvle ondernemingen zijn afhankelijk van werkkrachten, die tijdelijk uit verwijderde streken (vanuit het noorden van het land en uit Liberia, het Franse Volta-gebied en Nigerië) komen, terwijl tegelijkertijd de inheemse boerenbevolking de helft van het jaar grotendeels werkloos is.

Door droeve ervaringen in het verleden is de inheemse koper thans sterk ingesteld op merkartikelen, die hem vertrouwen inboezemen en hij is bereid daarvoor hogere prijzen te betalen. Een Nederlandse textielfabriek is er bijv. na jaren inspanning in geslaagd een in het buitenland niet te evenaren speciaal bedrukt katoenweefsel te leveren, dat een dergelijke voorkeur geniet. De afzet is sterk aan seizoenen, nl. aan de tijden van de verkoop van de oogsten, gebonden. De grote importfirma's verkopen overwegend aan de inheemse tussenhändler, die vooral in de lagere schakels, in grote mate door vrouwen wordt beoefend. Syriërs en Libanezen komen steeds meer als tussenhändleraren voor. In de laatste jaren wordt ook wel overgegaan tot het stichten van warenhuizen in stedelijke centra. De tussenhändler geschiedt met veel kredietverstrekking. Een belangrijke schakel in deze tussenhändler zijn de enorme inheemse markten, waarvan de markt in Kumasi de grootste is met ruim 15.000 verkopers. Importfirma's zijn over het algemeen afkerig van éézijdige bindingen met speciale leveranciers.

Hoge eisen worden gesteld aan de verpakking en aan het marktonderzoek, o.a. in verband met de hoge transportkosten naar het binnenland, waardoor foutieve schattingen tot zware verliezen leiden. De uitbreiding van de Goudkust is — wat samenstelling aangaat — meer conjunctuurgevoelig dan bijv. die van Nigerië. Slechts de helft van deze Goudkust-invoer wordt gevormd door bestendige massaverbruiksgoederen („staples”), t.w. sigaretten, „shirts” en „bafts”, tabak, gegalvaniseerde ijzeren platen en glanzende aluminiumplaten (voor de droge noordelijke streken), zoute vis, meel, suiker en conserven. In de laatste jaren werd aan voedingsmiddelen voor ongeveer 1/5 van de totale importwaarde ingevoerd.

De inheemse Regering van Dr. Kwame Nkrumah, die, onder een Britse gouverneur, sinds 1951 aan het bewind is, tracht thans, o.a. door uitbreiding van het onderwijs en de hygiënische zorg en verbetering van het verkeer en de infrastructuur van het land enigszins te moderniseren in het kader van het tienjarenplan 1952-1962.

Door dit tienjarenplan ontstond vraag naar transportmiddelen, bouwmaterialen, ziekenhuisbenodigdheden en geneesmiddelen. Ook rijwielen en automobielen worden in de Goudkust verkocht, terwijl er bovendien, hetgeen voor Nederland ongetwijfeld van minstens zo groot belang is, behoefte is aan invoer van onderdelen en accessoires voor de wegtransportmiddelen, waaronder ook rubberbanden. Al is dan de verbetering van het wegennet momenteel het voornaamste onderdeel van de modernisering van het vervoersapparaat, doch vindt er ook uitbreiding van het spoorwegnet plaats, zodat eveneens spoorwagemateriaal moet worden geïmporteerd.

De invoer van bouwmaterialen is niet beperkt tot producten als cement en dergelijke volumineuze artikelen, doch omvat ook artikelen als kozijnen, glas, sloten, elektrisch installatiemateriaal, sanitair en kasten. De realisering van het woningbouwprogramma roept vraag in het leven niet alleen naar bouwmaterialen in engere zin, doch ook naar producten, die tot de woning- en niet te vergeten tot de keukinrichting kunnen worden gerekend; naast

verven en vernissen is vooral keukengerei een belangrijke invoerpost.

Welke veranderingen de economische structuur van de Goudkust ondergaat, nog steeds blijft het grootste gedeelte van de import uit verbruiksgoederen bestaan, waarbij de voorziening in de primaire levensbehoeften — voeding en kleding op de voorgrond staat. Bij de textielinvoeren overheersen katoenwaren, maar het aandeel van de rayonwaren is stijgende. Voorts omvat deze invoer kleding, dekens en naaigaren. Daarnaast kunnen ook worden genoemd producten als papier en papierwaren, glaswerk en keramiek, schoeisel, was- en reinigingsmiddelen, metalen bevestigingsmiddelen (spijkers, krammen, schroeven, moeren enz.), cosmetica en elektro-technische verbruiksartikelen. Zo worden er nu twee radio-relaye ontvangers gebouwd, terwijl de verkoop van goedkope ontvangers gestimuleerd zal worden.

In de voedingsmiddelenbranche biedt de Goudkust momenteel een afzetgebied van vrijwel alle hoofdgroepen van deze sector: vis en visconserven, vlees en vleesconserven, melk- en zuivelproducten, meel en meelproducten, sigaretten en sigaren, groenten- en fruitconserven, biscuits en suikerwerken, bier en jenever; voor vrijwel al deze producten neemt de vraag in de Goudkust nog voortdurend toe, hetgeen echter tevens het verlangen heeft wakker geroepen om een binnenlandse industrie hiervoor te vestigen dan wel een bestaande industrie uit te breiden.

Dit vestigen van een industrie in het bijzonder gericht op biscuits, suiker- en suikerwerken, bijv. groenten- en fruitconserven, bier en sigaretten. Op de duur kan dit tot verschuivingen leiden in de buitenlandse vraag van de Goudkust naar voedingsmiddelen.

Wat de vestiging van een textielindustrie in de Goudkust betreft, kan nog worden opgemerkt, dat Prof. Lewis in zijn rapport over de industrialisatie van de Goudkust²⁾ mogelijkheden aanwezig acht voor industrie van overhemden, tricots, katoenen en rayonweefsels alsmede van jutezakken. Er bestaat reeds een weverij. Het industrialisatiestreven in de Goudkust draagt tweeërlei aspect: vooreerst om de aanwezige grondstoffen tot halffabrikaten te verwerken, die dan op hun beurt tot exportproducten worden; verder om de fabricage van verbruiksgoederen ter hand te nemen, die thans nog moeten worden geïmporteerd. Tot nu toe zijn in feite alleen t.a.v. het eerste punt wezenlijke vorderingen gemaakt, en wel met betrekking tot hout, cacao en oliehoudende zaden. De Goudkust bezit thans reeds verschillende houtzagerijen, terwijl er ook fabrieken voor triplex en fineer zijn gevestigd.

Voorts wordt de cacao voor een gedeelte tot cacao-boter verwerkt, terwijl momenteel in het middelpunt van de belangstelling staat de winning van het oliën en vetten uit allerlei oliehoudende zaden en vruchten: palmnoten, palmpitten, kokosnoten; grondnoten en sheanoten. Nog genoemd kunnen worden een cassavefabriek, houtskoolbranderijen, een rijstpellerij en een betonblokkenfabriek.

De invloed van de groei van een halffabrikatenindustrie in de Goudkust is van drieërlei aard; zij betekent in de export een achteruitgang voor grondstoffen en een vermeerdering van de import van halffabrikaten, gepaard gaande met een toeneming van de import van kapitaalgoederen als gevolg van de behoefte aan machines voor deze industrietakken, een behoefte waarin uiteraard door het buitenland moet worden voorzien.

Het vestigen van een industrie van verbruiksgoederen

²⁾ Prof. W. A. Lewis: „Report on Industrialisation and the Gold Coast”, Accra 1953.

heeft een drievoudige reactie op de import, en wel in die zint dat een verminderde vraag naar buitenlandse verbruiksgoederen is te verwachten, verder dat een toenevende behoefte ontstaat aan kapitaalgoederen en in dit geval ook aan halffabrikaten en hulpstoffen. Immers, verwacht kan worden dat, als een industrie van verbruiksgoederen in de Goudkust tot ontwikkeling komt, deze zeker in eerste instantie buitenlandse halffabrikaten en hulpstoffen zal verwerken; men denke in dit verband aan de garens en de apprêteermiddelen voor de textielindustrie de essences voor de voedingsmiddelennijverheid, de pigmenten voor de verfijverheid, het leder voor de schoenindustrie.

Behalve voor de reeds genoemde voedingsmiddelen en textielprodukten leert in de Goudkust óók nog de gedachte om op langere termijn te geraken tot de vestiging van industrieën voor rubberwaren, cement, alcohol, houtwaren, zeep, sigaretten, schoenen, verven en vernissen, kaarsen, bakstenen en dakpannen. Er zijn reeds kleinere fabrieken voor de produktie van zeep, bier, bakstenen, dakpannen, vruchtensap en consumptie-ijs. Ook is er een sigarettenfabriek en een drukkerij; een luciferfabriek is in aanbouw, terwijl de bouw van een aardolieraffinaderij wordt voorbereid.

Tenslotte nog een enkele opmerking over de toenevende differentiatie in de landbouw. Reeds is gesproken over cacao en oliehoudende zaden, doch daarnaast gaan als exportgewassen in betekenis toenemen vooral rubber, koffie en katoen, terwijl de voornaamste voedingsgewassen voor de inheemse bevolking zijn gierst, sorgho, maïs, rijst, maniok en yam-knollen. Deze verbreding van de agrarische basis betekent enerzijds een verrijking van de exportmogelijkheden van de Goudkust, doch doet anderzijds een tendentie ontstaan naar een toenemende toepassing van allerlei produkten ter verbetering van de kwaliteit, ter opvoering van de gemiddelde opbrengst, ter bestrijding van ziekten en ter mechanisatie van de bedrijven; dit alles kan immers niet worden bereikt zonder import van produkten als geselecteerde zaai-zaden, meststoffen, insekticiden en fungiciden, landbouw-gereedschappen en landbouwmachines.

Van Nederlandse zijde bestaat voor verschillende exportprodukten van de Goudkust levendige belangstelling.

BEDRIJFSECONOMISCHE NOTITIES

Semi-lang bankkrediet

Formeel beschouwd ontmoet men in Nederland bij de financiering van ondernemingen of lang vermogen, hetzij als permanent vermogen (aandelenkapitaal e.d.) hetzij als langdurig tijdelijk vermogen (obligatieleningen e.d.), of kort vermogen als echt kortstondig tijdelijk vermogen (bankkrediet dat een *aflopend* karakter heeft). Materieel beschouwd ontmoet men ook semi-lang vermogen als kortstondig tijdelijk vermogen (bankkrediet dat een *continueel* karakter heeft). In „E.-S.B.” van 2 november 1955, no. 2003, heb ik daarop de aandacht gevestigd bij de bespreking van de uitgifte door de Amsterdamsche Bank van 3 pCt. 7-jarige depositobligaties.

Tegen dergelijke emissies door „algemene banken” heb ik toen bezwaar gemaakt in de volgende bewoordingen: „Al moge dan tegen *deze* uitgifte van de Amsterdamsche Bank geen overwegend bezwaar gemaakt worden, toch geloof ik dat het in het *algemeen ongewenst*

Dat geldt wel in de eerste plaats voor cacao en hout. Onder de landen van waar men in Nederland tropisch hout importeert neemt, na Frans Equatoriaal Afrika (Okoumé) en Siam (teak, yang) de Goudkust de derde plaats in, met hoofdzakelijk mahoniesoorten en wawan of obeche. Ook cacaobonen van de Goudkust worden in Nederland in belangrijke hoeveelheden verwerkt.

Nederland bezet reeds een uitzonderlijke plaats in de buitenlandse handel van de Goudkust. Sinds tal van jaren heeft Nederland zich nl. kunnen handhaven als de tweede leverancier van het land, weliswaar op de voet gevolgd door Japan, West-Duitsland en de Verenigde Staten. Maar ook de Nederlandse Antillen zijn een belangrijke leverancier. Veruit de eerste plaats wordt vanzelfsprekend door Groot-Brittannië ingenomen. In de laatste jaren bedroeg de waarde van de Nederlandse uitvoer (in mln. guldens):

1951: 37,5; 1952: 49,6; 1953: 53,6 en 1954: 57,9.

Als koper van Goudkust-produkten staat Nederland op de vierde plaats, na Groot-Brittannië, de Verenigde Staten en West-Duitsland, met in 1954 5 pCt. van de uitvoerwaarde van de Goudkust. In procenten van de totale invoerwaarde was het aandeel der voornaamste leverancierlanden als volgt:

	1951	1952	1953	1954
Groot-Brittannië	52,5	56,8	54,9	46,9
Nederland	6,5	7,4	7,9	8,1
Japan	6,3	4,3	5,4	7,2
Verenigde Staten	5,3	7,2	5,4	3,7
West-Duitsland	4,3	2,9	3,1	4,6
Nederlandse Antillen	2,8	4,1	2,2	1,8 a)

a) Ter voorkoming van misverstand zij nog opgemerkt, dat in 1954 boven de Nederlandse Antillen, als leverancier, nog Frans West-Afrika stond (met 2,2 pCt)

De uitvoer van Nederland naar de Goudkust is sterk gedifferentieerd. Verreweg de grootste post is textiel, op een afstand gevolgd door zuivel, dranken en vlees- en viswaren (in 1954 resp. voor 32,3; 5,5; 3,2 en 1,8 miljoen gulden) en meerdere kleine industriële goederengroepen. De Nederlandse invoer uit de Goudkust draagt daarentegen nog een zeer eenzijdig karakter. Deze bestaat overwegend uit cacao met als kleinere post wat hout (in 1954 voor resp. 45,1 en 3,8 miljoen gulden).

Amsterdam.

Drs. A. BLUMER.

zou zijn *als algemene banken* in Nederland, gelet op hun tegenwoordige structuur, er *eenmalig toe overgingen depositobligaties uit te geven*” en verder: „Wil men in die richting een oplossing dan zal men *deze m.i. moeten zoeken in continue uitgifte en aflossing* van kortstondig tijdelijke depositobligaties, tot een zodanig bedrag dat deze ook in baisse-perioden die hun functie kunnen blijven vervullen”. Het is bij de eenmalige emissie gebleven.

Thans komt de Amsterdamsche Bank met een andere oplossing, nl. de *verstrekking* van (*investerings*)kredieten *op semi-lange termijn te doen plaatsvinden door een dochteronderneming*: de „Maatschappij voor Middellang Krediet”. Deze vennootschap met een maatschappelijk kapitaal van f. 25 mln., waarvan geplaatst is f. 10 mln. en waarop gestort is f. 1 mln., gaat uitgeven f. 10 mln. 4 pCt. 10-jarige obligaties tegen de koers van 99 pCt.¹⁾ Daarvan is f. 5 mln. al op inschrijvingsvoorwaarden geplaatst.

¹⁾ Inmiddels is een tweede lening van f. 5 mln. aangekondigd.

Hoofdsom en rente worden gegarandeerd door de *Amsterdamsche Bank*, hetgeen vanzelfsprekend van grote betekenis is om de emissie te doen slagen. Aflossing van de lening a pari zal in 5 gelijke jaarlijkse termijnen plaatsvinden vanaf 1 september 1962, tenzij — vanaf 1 september 1960 — zou besloten worden tot vervroegde aflossing.

Aflossingen	per 1 september	1960	zullen geschieden tegen	102	pCt.
"	"	1961	"	101½	pCt.
"	"	1962	"	101½	pCt.
"	"	1963	"	101	pCt.
"	"	1964 e.v.,	"	100	pCt.

Eventueel in te voeren „couponbelasting” komt ten laste van de N.V., m.a.w. 4 pCt. netto blijft gewaarborgd.

Beschouwen we de structuur der nieuwe onderneming wat nader dan blijkt ons dat min of meer een *parallel* getrokken kan worden met de structuur van hypotheekbanken, scheepsverbandmaatschappen, m.a.w. met de structuur van *lichamen, welke langdurig tijdelijk vermogen aantrekken en doorgeven*. Immers, ook hier zien we bij deze eerste emissie van obligatieleningen:

- a. een bepaalde verhouding tussen eigen vermogen en vreemd vermogen op lange termijn: f. 10 mln. eigen vermogen tegenover f. 10 mln. vreemd vermogen;
- b. een splitsing van het eigen vermogen in:
  - 1^e. een gedeelte dat het karakter heeft van „werk-kapitaal”, nl. 10 pCt.;
  - 2^e. een gedeelte dat het karakter heeft van „garantie-kapitaal”, nl. 90 pCt.

Duidelijk blijkt uit deze structuur de opzet: *semi-lang vreemd vermogen aantrekken in de vorm van 10-jarige obligatieleningen om deze te gebruiken voor de financiering van semi-lange investeringen van ondernemingen*. Toch is er een duidelijk verschil tussen het aantrekken en doorgeven van langdurig tijdelijk vermogen en semi-langdurig tijdelijk vermogen. In het eerste geval kan men een duidelijk verband leggen tussen het aangetrokken obligatievermogen (pandbrieven) en het doorgegeven vermogen, geïnvesteerd in kapitaalgoederen met een relatief lange levensduur, zoals onroerende goederen, schepen e.d., zowel wat betreft de hoofdsom als wat betreft de aflossingen en rente. Immers, men kan dan uitgaan van een parallel verloop van door afschrijving vrijkomende geldmiddelen en voor aflossing benodigde geldmiddelen, m.a.w. men kan in normale gevallen het *evenwicht* tussen hypotheek e.d. en obligatielening behoorlijk handhaven. De onroerende goederen of schepen worden bovendien als onderpand verbonden aan de hypotheek, m.a.w. het risico is voor de betrokken lichamen als regel betrekkelijk gering. In het laatste geval bestaat dat *duidelijke* verband echter *niet* tussen het aangetrokken obligatievermogen en het doorgegeven vermogen, geïnvesteerd in kapitaalgoederen met een semi-lange levensduur, zoals machine-rieën, werktuigen e.d.

Individueel beschouwd kunnen die kapitaalgoederen wel een semi-lange levensduur hebben. De directie wijst in het prospectus in dit verband terecht op de voortgaande mechanisatie der industriële produktie, resulterende in arbeidbesparende, zgn. diepte-investeringen. Ze wijst erop dat de krachtige industriële expansie van ons land na de oorlog niet slechts geleid heeft tot een vergroting van de industriële produktiecapaciteit, doch dat ook het karakter van het industriële produktieproces gewijzigd is in die zin, dat mede onder druk van de krappe arbeidsmarkt en de daarmee verband houdende stijging der arbeidskosten de *mechanisering en automatisering van het produktieproces in snel tempo is voortgeschreden*. Ze wijst er voorts op dat door het hoge tempo van de technische vooruitgang de *economische levensduur* der

moderne machinerieën in het algemeen *veel korter is geworden dan de technische*. Dit leidt dan tot de conclusie dat daardoor „meer en meer behoefte is ontstaan aan het krediet met middel-lange looptijd als aanvullende financieringsvorm”.

Met deze conclusie kan ik me niet zonder meer verenigen. Al is de economische levensduur van de bedrijfsmiddelen tegenwoordig over het algemeen kort, dan betekent dat op zichzelf beschouwd nog geenszins dat deze dan ook door semi-lang vreemd vermogen gefinancierd moeten worden. Integendeel, het „diversiteitsverschijnsel” speelt hier een belangrijke rol, m.a.w. als regel zal er allereerst behoefte bestaan aan „*permanent resp. langdurig tijdelijk vermogen*”. Gaat men de „bedrijfsmiddelen” dan met semi-lang vreemd vermogen financieren, dan staat men na 5 tot 10 jaren *opnieuw* voor het feit dat men moet trachten vermogen aan te trekken, hetzij opnieuw vreemd vermogen, in welk geval het van de bank zal afhangen of en op welke voorwaarden dit verkrijgbaar is, hetzij eigen vermogen. In die tussentijd moet men en rente en aflossingen voldoen, ook als de bedrijfsresultaten een ongunstig verloop hebben.

De machinerieën etc. als onderpand verbinden voor de investeringskredieten stuit op praktische bezwaren, m.a.w. men is aangewezen op de financiële positie van de onderneming. Het risico is derhalve in meerdere of mindere mate afhankelijk van de conjunctuur- en structuurgevoeligheid der onderneming.

Al staat derhalve veelal de behoefte aan „permanent of langdurig tijdelijk vermogen” voorop, toch zal het ook voorkomen dat uit het „investeringsplan” de behoefte aan „semi-lang vermogen” naast „kortstondig tijdelijk vermogen” blijkt. Voor die gevallen was er geen oplossing, was men als regel op „kortstondig tijdelijk vermogen” aangewezen, m.a.w. op vermogen dat daarvoor niet bestemd was.

Een vraag van geheel andere aard is, of niet vele ondernemingen, welke gezien de toestand op de „kapitaalmarkt” niet in staat zijn op een bepaald ogenblik permanent of langdurig tijdelijk vermogen aan te trekken, gebaat zullen zijn door het aantrekken van semi-lang vermogen. Stellig is dat altijd beter dan kortstondig tijdelijk vermogen aan te trekken, dat tenslotte dagelijks opzegbaar is.

In het prospectus wordt het semi-lange vermogen als een „*aanvullende financieringsvorm*” aangeduid, m.a.w. is men ook zelf overtuigd dat van deze financieringsvorm slechts in beperkte omvang door de ondernemingen gebruik gemaakt behoort te worden. Uit het voorgaande blijkt duidelijk dat ik dat geheel onderschrijf. De vraag is echter: wat is „aanvullend”? Het zal aan het beleid van de directie zijn over te laten dit te bepalen, waarbij en het aanvullend karakter bij de onderneming en de zorg voor eigen liquiditeit in verband met de aflossingsvoorwaarden van deze (en eventueel volgende) obligatieleningen een rol zullen spelen.

Dat thans de Amsterdamsche Bank via een dochter-onderneming officieel de mogelijkheid biedt dit soort krediet te verkrijgen, hetzij omdat het benodigd is in het kader van het financieringsplan van ondernemingen, hetzij omdat het tijdelijk aangetrokken moet worden omdat ondernemingen op een bepaald ogenblik geen beroep op de „kapitaalmarkt” kunnen doen, moet dan ook stellig toegejuicht worden.

De kosten zullen ook beter komen vast te staan omdat aangenomen mag worden dat bij de kredietverlening een

vaste rente zal kunnen worden overeengekomen, gebaseerd op de rente der obligatielening, op kosten, winst-opslag e.d. Of deze rente veel zal afwijken van de rente voor „kredieten op korte termijn” zal moeten worden afgewacht! Het verschil is — al loopt deze kredietverlening over een afzonderlijke N.V. — minder groot dan het ogenschijnlijk lijkt. De gehele financiële positie van de onderneming zal — zo zegt de directie terecht in het prospectus — bij een aanvraag om investeringskrediet moeten worden beoordeeld, omdat de zekerheid welke de te financieren objecten of transacties als zodanig bieden veelal als bijkomstig zullen moeten worden beschouwd. Hetzelfde moest geschieden als een gebruikelijk (investerings)krediet op korte termijn werd verstrekt, m.a.w. de basis van de kredietverlening is niet veel afwijkend. De kosten, de voortvloeiende uit de kredietverlening zelf, zullen wat geringer zijn. Het risico is — gelet op de langere termijn — integendeel groter geworden.

Tenslotte nog enkele opmerkingen met betrekking tot de Amsterdamsche Bank zelf. De Amsterdamsche Bank zal, door de verstrekking van semi-lange (investerings)kredieten af te splitsen van de normale (investerings)kredieten op korte termijn en eerstgenoemde via een dochteronderneming te financieren met 4 pCt. 10-jarige obligatieleningen, materieel beschouwd *hetzelfde bereiken* als zij destijds heeft willen bereiken met de uitgifte van de 3 pCt. 7-jarige deposito-obligaties, nl. *verbetering harer liquiditeitspositie*. Materieel beschouwd — gezien de garantie voor hoofdsom en rente van de obligatielening — loopt ze ook *hetzelfde risico*.

Het wordt eerst anders als de dochteronderneming obligatieleningen kan uitgeven waarvoor geen garantie

vereist wordt, m.a.w. het maatschappelijk verkeer deze vennootschap als een „zelfstandig” financieringsinstituut gaat zien, al blijft dan toch ook nog een morele binding tussen de ondernemingen onderling bestaan.

Bedrijfseconomisch beschouwd, geef ik de *voorkeur* aan de verstrekking van *investeringskredieten*, ongeacht de vorm: afbetalingskredieten of semi-lange kredieten, *door afzonderlijke voor dat doel in het leven geroepen bankinstellingen*, boven de verstrekking door een „algemene bank”, al geeft deze o.a. „deposito-obligaties” uit om tot verbetering van de liquiditeitspositie te komen. Door de eliminering van de investeringskredieten bij de algemene bank kan dan tevens een duidelijker inzicht in de traditionele functie van de bank ten aanzien van kredietverlening en geldschepping worden verkregen. Stilzwijgend wordt daarbij aangenomen dat de dochteronderneming ook inderdaad alleen investeringskredieten verstrekt in een omvang als haar zelf semi-lang vermogen ter beschikking staat.

De Amsterdamsche Bank krijgt, onder invloed van investeringskredieten door dochterondernemingen verstrekt en in de vorm van afbetalingskredieten en in de vorm van semi-lange kredieten, een geheel nieuwe structuur, aangepast aan de dynamiek van onze moderne maatschappij. Dit zal er ook toe moeten leiden dat t.z.t. naast de individuele balansen en resultatenrekening van moeder- en dochterondernemingen een „geconsolideerde balans en resultatenrekening” zal moeten worden gepubliceerd, wil het „maatschappelijk verkeer” in staat blijven op bevredigende wijze kennis te nemen van dit zo belangrijke bankbedrijf.

's-Gravenhage

W. N. DE BLAËY

AANTEKENING

De wereldproductie en -reserves van ruwe olie¹⁾

Productie.

In 1955 bedroeg de wereldproductie van ruwe olie 763 mln. ton, hetgeen 77 mln. ton of 11 pCt. meer is dan in 1954. Tot dusver bedroeg de grootste stijging in één jaar 65 mln. ton, nl. in 1951 onder invloed van de oorlog in Korea. In de laatste dertig jaar bedroeg het gemiddelde jaarlijkse groeipercentage van de ruwe olieproductie in de vrije wereld ongeveer 5,5 pCt.

Zoals uit nevenstaande tabel blijkt is de productie in de Verenigde Staten gestegen; toch bleef deze stijging relatief achter bij die van de meeste overige produktielanden, waardoor het aandeel van de Verenigde Staten in de productie van de vrije wereld voor de eerste maal tot beneden 50 pCt. is gedaald. Zeer sterk in opkomst is Canada. Bij het einde van de tweede wereldoorlog bedroeg de jaarproductie van Canada ongeveer 1 mln. ton, in 1954 13 mln. ton en in 1955 17 mln. ton. Volgens een voorzichtige schatting zou het mogelijk zijn deze productie tot 37 mln. ton per jaar op te voeren, waarvan 30 mln. ton uit Alberta en het overige uit Saskatchewan.

Van de stijging die de olieproductie van het Midden-Oosten in 1955 te zien gaf, kwam bijna de helft voor rekening van Perzië, door hervatting van de uitvoer aldaar. Verwacht wordt dat de productie die in 1955 16 mln. ton bedroeg, in 1956 en 1957 een niveau van resp. 23 en 30 mln. ton zal bereiken. De toeneming van de

Geschatte wereldolieproductie a)

(in miljoenen metrieke tonnen)

	1953	1954	1955	pCt. van de wereldproductie			toeneming in pCt. t.o.v. 1954
				1953	1954	1955	
Noord-Amerika	329	325	350	50,1	47,4	45,9	7,6
w.o. Verenigde Staten	318	312	333	48,4	45,5	43,7	6,6
Canada	11	13	17	1,7	1,9	2,2	31,4
Latijns-Amerika	118	127	141	18,0	18,7	18,5	11,0
w.o. Venezuela	92	99	111	14,1	14,5	14,5	12,8
Mexico	10	12	13	1,6	1,8	1,7	9,0
Midden-Oosten	122	137	162	18,6	20,0	21,2	17,5
w.o. Kuwait	43	48	55	6,6	7,0	7,2	15,2
Saoedi-Arabië	41	47	47	6,3	6,8	6,1	
Irak	28	31	34	4,3	4,5	4,4	9,6
Perzië	1	3	16	0,2	0,4	2,1	433,0
Verre Oosten	16	17	18	2,4	2,4	2,4	5,0
w.o. Indonesië	10	11	11	1,6	1,5	1,5	4,8
Brits-Borneo	5	5	5	0,8	0,7	0,7	8,1
Nieuw-Guinea	0,3	0,5	0,5	0,04	0,06	0,07	12,7
West-Europa	7	8	9	1,1	1,2	1,2	17,0
w.o. Oostenrijk	3	3	4	0,5	0,5	0,5	8,8
Duitsland	2	3	3	0,3	0,4	0,4	14,4
Nederland	0,8	0,9	1	0,1	0,1	0,1	8,6
Vrije Wereld	592	615	680	90,3	89,7	89,2	10,5
Westelijk Halfrond	447	452	491	68,1	65,9	64,4	8,5
Oostelijk Halfrond	145	163	189	22,2	23,8	24,8	16,4
Oost-Europa en China	64	71	83	9,7	10,3	10,8	17,5
w.o. Sowjet-Unie	53	59	70	8,1	8,6	9,2	18,1
Roemenië	9	9	11	1,4	1,4	1,4	12,5
China	0,5	0,5	0,7	0,07	0,07	0,09	30,0
Wereldtotaal	656	686	763	100,0	100,0	100,0	11,2

a) De percentages zijn berekend op basis van de niet-afgeronde hoeveelheden.

¹⁾ De gegevens in deze aantekening zijn ontleend aan „Petroleum Press Service”, januari 1956, Jaarverslag 1955 van de Kon. Ned. Petroleum Mij. en „Oil”, een „Financial Times Survey” van 25 juni 1956.

produktie van Kuwait — dat een oppervlakte heeft van rond $\frac{1}{2}$ maal Nederland — bedroeg ruim 7 mln. ton en bereikte daarmee 55 mln. ton. Dit komt overeen met 56 pCt. van de produktie van de Koninklijke-Shell groep, die in 1955 98 mln. ton bedroeg. In Saoedi-Arabië bleef de produktie tamelijk constant op 47 mln. ton, terwijl zij in Irak met 3 mln. ton steeg tot $33\frac{1}{2}$ mln. ton. De in 1950 begonnen produktie in Qatar, gelegen op het vasteland van Arabië in de nabijheid van de Bahrein eilanden, bedroeg 5,5 mln. ton in 1955.

Een bijzonder aspect van de snelle toeneming der olieproduktie in het Midden-Oosten is de grote toevloed van „royalties”. Het globale bedrag dat door Saoedi-Arabië, Irak, Kuwait, Qatar en Bahrein aan „royalties” werd ontvangen was in 1950 nog slechts \$ 140 mln., doch in 1954 reeds \$ 585 mln. In Saoedi-Arabië wordt slechts een gering deel hiervan voor verfloring van de volkswelvaart besteed; in Irak daarentegen wordt een gigantisch plan uitgevoerd tot regularisatie van Euphraat en Tigris. Hierdoor wordt zowel de irrigatie verbeterd en worden overstromingen uitgeschakeld, als elektriciteit opgewekt. Bovendien wordt het wegennet uitgebreid, terwijl onderwijs en medische zorg worden verbeterd. In het barre gebied van Kuwait waren botenbouw, zeevaart, parelduiken en handel de middelen die de bevolking een pover bestaan verschaften. In 1955 rondt 200.000 inwoners, \$ 280 mln. aan „royalties”. De verlichte vorst besloot tot oprichting van openbare nutsbedrijven, scholen, ziekenhuizen en aanleg van wegen. Bovendien worden grote nieuwe woonwijken gebouwd. Vroeger beschikte men slechts over brak bronwater en werd drinkwater ingevoerd. Vandaar de grote betekenis van de bouw van een elektrisatie centrale gecombineerd met een drinkwaterdistillatie-installatie, welke laatste de grootste ter wereld is.

De derde plaats op de wereldranglijst der ruwe olieproducenten wordt ingenomen door het gebied rondom de Caraïbische Zee. Van de totale produktie van 120 mln. ton nam Venezuela 111 mln. ton voor zijn rekening. Hiermede blijft Venezuela het tweede olieproducerende land na de Verenigde Staten. In Midden- en Zuid-Amerika — omvattende Mexico en de Zuidamerikaanse staten behalve Venezuela — bedroeg de stijging van de produktie in 1955 8,6 pCt., waardoor deze op 21 mln. ton kwam. Toch bleef deze stijging nog beneden het gemiddelde stijgingspercentage voor de vrije wereld, dat 10,5 pCt. bedroeg. In het Verre Oosten zijn Indonesië met 11 mln. ton en Brits-Borneo met 5,3 mln. ton de voornaamste produktiegebieden, waarvan ook het grootste deel van de produktiestijging van 5 pCt. afkomstig was. De produktie in Europa stijgt geleidelijk en bedroeg in 1955 9,5 mln. ton, of 1,2 pCt. van de wereldproduktie. Oostenrijk is nog steeds de grootste producent, hoewel West-Duitsland, gesteund door protectie, thans een goede tweede plaats inneemt.

In 1955 was de produktie van de Sowjet-Unie met 10 mln. ton gestegen tot 70 mln. ton. Het gebied van Bakoe neemt thans de tweede plaats in met ongeveer 17 mln. ton per jaar. Sterk in opkomst is het Oeral-Wolga gebied, waar het afgelopen jaar ongeveer 40 mln. ton aan de oppervlakte kwam. In 1939 is de aanwezigheid van olie in China aangetoond in de provincie Kansu. Er bestaat een sterk vermoeden, dat ook thans nog het grootste deel van de Chinese olieproduktie afkomstig is van het in deze provincie gelegen Yumen-veld. Uit de schaarse gegevens valt af te leiden, dat de produktie

Spuistraat 172

Amsterdam

KAS-ASSOCIATIE N.V.

Verhuur van brandkasten en
kluisen voor grote administraties

BETALEN · BEWAREN · BEHEREN

(Advertentie)

in 1955 ongeveer 650.000 ton bedroeg. Volgens het lopende vijfjarenplan, dat in 1957 eindigt, zal de produktie dan 1,5 mln. ton per jaar bedragen.

Reserves.

Naast de produktie staan de „bewezen” oliereserves, die per eind 1955, volgens het jaarverslag 1955 van de Kon. Ned. Petroleum Mij., 22.000 mln. ton bedroegen. Op grond van gegevens uit verschillende publikaties komt „The Financial Times” tot een bewezen reserve per ultimo 1955 van ruim 26.000 mln. ton, waarvan bijna 65 pCt. zich in het Midden-Oosten bevindt.

Overzicht van de „gepubliceerde bewezen” wereldolie-reserves per eind 1955.

	Miljoenen tonnen	In pCt. van het wereld-totaal	Jaarlijkse onttrekkingen in pCt.b)
Verenigde Staten	4.610a)	17,7	8
Canada	370	1,4	5
Venezuela	1.685	6,5	7
Overig Westelijk Halfrond	490	1,9	6
West-Europa	190	0,7	5
Midden-Oosten	16.835	64,6	1
Oost-Indische Archipel	380	1,5	5
Oost-Indie en Oost-Europa	1.470	5,6	6
Overig Oostelijk Halfrond	25	0,1	4
Totaal	26.055	100,0	3

a) Inclusief „natural gas liquids”.

b) Lopende produktie als een percentage van de „bewezen” reserves.

Bij deze tabel valt te bedenken dat de „bewezen” oliereserves ieder jaar aangevuld worden. Zo bedroegen in 1931 de „bewezen” oliereserves 15 maal de toenmalige jaarproduktie. Hoewel de produktie na 25 jaar, in 1956, ongeveer 4 maal zo groot is, bedragen de „bewezen” reserves thans 33 maal de huidige jaarproduktie.

GELD- EN KAPITAALMARKT**De geldmarkt.**

Volgt het eerst sinds enkele maanden kon er de afgelopen week van een ontspanning op de geldmarkt worden gesproken. Blijkens de weekstaat van de Nederlandsche Bank per 6 augustus waren er in één week bijna f. 100 mln. bankbiljetten uit het verkeer teruggestroomd, terwijl voorts de deviezenvoorraad een toeneming van ruim f. 40 mln. vertoonde. Anderzijds is de grote stroom van middelen naar het Rijk, verband houdend met belastingbetalingen, nog steeds niet begonnen.

Genoemde deviezenaanwas wordt in geldmarktcringen toegeschreven aan repatriëring van tot dusverre in Londen en New York uitgezette kortlopende middelen.

Het verlaten van de goedkoop-geldpolitiek op de Nederlandse geldmarkt schijnt dus inderdaad vruchten te gaan afwerpen. De ontspanning manifesteerde zich in een grotere afname van driemaandspromessen, die bij de Agent nog steeds — op basis van 3 pCt. disconto per jaar — te koop zijn. Voorts wordt melding gemaakt van een gestegen interesse bij de geldgevers voor kasgeldleningen aan Gemeenten, op basis van 3½ pCt. p.j. voor 3 maanden en 3¾ pCt. p.j. voor 6 maanden looptijd (het rentepercentage voor kasgeldleningen is niet meer door het rentegamma aan een maximum gebonden). Tenslotte werd er weer wat callgeld verstrekt op het onveranderde maximum-rente-percentage van 1½ pCt. per jaar.

De kapitaalmarkt.

Aandelen Koninklijke stonden gedurende de verslagweek in verband met de Suez-affaire onder druk en moesten per saldo 35 punten (de vorige week 44 punten) prijsgeven. Vergelijking van de in onderstaand koerslijstje vermelde cijfers van 3 en 10 augustus leert, dat de koersdaling van Koninklijke deze week slechts in geringe mate door de overige aandelengroepen werd overgenomen. De uitzondering hierop, de relatief sterke koersdaling bij Indonesische fondsen had een zelfstandige oorzaak, nl. de schrapping van de schulden aan Nederland door Indonesië. Bij een land, dat zijn overeenkomsten blijkbaar als vodjes papier beschouwt, zijn allerlei verdere financiële wandaden mogelijk, aldus ongeveer de mening die in Nederlandse beleggerskringen steeds meer veld wint.

Op de obligatiemarkt trok een vrij grote emissieactiviteit de aandacht. De Gemeenten Vrij en Hilversum kondigden elk de uitgifte van f. 5 mln. 4½ pCt. obligaties a pari aan. De looptijd dezer stukken bedraagt maximaal 30 jaar, gemiddeld ca. 20 jaar. De eerste 10 jaar is vervroegde aflossing niet toegestaan. De praktijk door de Nederlandse Staat en de Gemeenten, in tijden van geldruimte naarstig gevolgd met het opnemen van clausules van vervroegde aflosbaarheid te allen tijde, waardoor bij rentedaling de belegger zijn stukken spoedig zag converteren in obligaties van een lager rentetype, terwijl hij ze bij stijging van de rentestand in koers zag dalen zodat hij een eenzijdig nadelig risico liep, is thans onder de drang der voor de geldnemers minder gunstige kapitaalmarktssituatie, derhalve beperkt. Een lening tegen precies dezelfde condities, die de vorige week door de Bank voor Nederlandsche Gemeenten werd aangeboden, werd gedurende de verslagweek ruim overtekend, zodat een aanzienlijke reductie bij de toewijzingen moet worden toegepast.

Het plotselinge beroep door de lagere Overheid op de obligatiemarkt hangt ermede samen, dat de gemeenten etc. thans op de onderhandse markt weinig of geen geld meer kunnen krijgen, althans niet voor onmiddellijke storting. Een stroom van gemeentelijke en provinciale obligatie-emissies verscheen onder soortgelijke omstandigheden ook in 1952. Deze stukken werden toen in hoofdzaak genomen door institutionele beleggers, praktisch geheel met behulp van voorfinanciering. Daar voorfinanciering momenteel echter vrijwel ontbreekt wordt het in financiële kringen twijfelachtig geacht, of de opnamecapaciteit van de markt thans voldoende zou zijn voor het verstrekken van dergelijke grote bedragen als in 1952.

Aand. indexcijfers	A.N.P.-C.B.S. (1953 = 100)	27 juli 1956	3 aug. 1956	10 aug. 1956
Algemeen		229,7	222,7	217,0
Internat. concerns		312,4	300,5	291,5
Industrie		170,3	168,9	167,1
Scheepvaart		171,3	168,7	168,9
Banken		147,5	144,1	144,1
Indon. aand.		126,8	121,8	114,3
Aandelen				
Kon. Petroleum		865	821	786
Unilever		428½	418½	410
Philips		306¾	298	293½
A.K.U.		268	259½	253¾
Kon. N. Hoogovens		347½	338	334
Van Gelder Zn.		254	248½	247
H.A.L.		196½	195½	197½
Amsterd. Rubber		91	89	84½
H.V.A.		119%	115	105
Staatsfondsen				
2½ pCt. N.W.S.		69	69½	69½
3-3½ pCt. 1947		92%	92%	92%
3¾ pCt. 1955 I		90½	91	90%
3 pCt. Grootboek 1946		90%	90½	90½
3 pCt. Dollarlening		92%	92	93½
Diverse obligaties				
3½ pCt. Gem. R'dam 1937 VI ...		94½	94	93
3¾ pCt. Bk. v. Ned. Gem. 1954 II/III		88½	88	88
3½ pCt. Nederl. Spoorwegen		96%	96	95
3½ pCt. Philips 1948		96%	95%	95½
3¼ pCt. Westl. Hyp. Bank		88%	87½	86¾

J. C. BREZET.

RECENTE ECONOMISCHE PUBLIKATIES

- Bos, H. C.: A discussion on methods of monetary analysis and norms for monetary policy.* Roelants, Schiedam 1956, VII + 52 blz.; f. 5,90 (studenten f. 4,50).
- Centraal Planbureau: Centraal Economisch Plan 1956.* 's-Gravenhage, april 1956, 106 blz. + bijl., f. 3.
- Creamer, Daniel and Bernstein, Martin: Personal income during business cycles.* (Nat. Bureau of Econ. Research, studies in Business Cycles no. 6). Princeton z.j., 166 blz., f. 16,80.
- Eisner, Gerhard: Kaufkraftübertragungen durch öffentliche Finanzen.* Ein Beitrag zur Theorie und Statistik der fiskalischen Einkommensredistribution. Keller, Winterthur 1956, 128 blz.
- Gilbert, Milton and Stone, Richard: Income and wealth.* New York, 1955, 400 blz., f. 27,80.
- Goldsmith, Raymond W., Dorothy S. Brady and Horst Mendershausen: A study of saving in the United States.* vol. III special studies. Princeton, 476 blz., f. 35.
- Keynes, J.M.: The scope and method of political economy.* New York 1955, f. 24,70.
- Laufenburger, H.: Théorie économique et psychologique des finances publiques.* I Traité d'économie et de législation financière. 1956, f. 18.
- Mulder, Dr. Th. B. C., S. J.: Loonvorming in overleg.* Gedragingen van het georganiseerde bedrijfsleven in Nederland na de tweede wereldoorlog. Assen 1956, 205 blz., f. 8,25.
- Reynolds, Lloyd George and Taft, Cynthia H.: The evolution of wage structure; with a section by Robert Macdonald.* New Haven 1956, 410 blz., f. 21.
- Roll, Eric: A history of economic thought.* Englewood 1956, 540 blz., f. 35,65.
- Schneider, J.: Akkreditiv im gebundenen und freien Zahlungsverkehr mit dem Ausland.* Mannheimer Dissertation, 1955, 150 blz.

- Vercruysse, E.: *Wegwijzer voor de studie in de sociale wetenschappen*. Assen 1956, 76 blz., f. 2,90.
- Weisskopf, Walter A.: *The psychology of economics*. Chicago 1955, 274 blz., f. 16,80.
- Witlox, Dr. H.: *Schets van de ontwikkeling van welvaart en bedrijvigheid in het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden; „Benelux 1815-1830”*. Nijmegen 1956, 232 blz., f. 7,60.
- Zijlstra, Prof. Dr. J.: *Economische orde en economische politiek*. Leiden 1956, VI + 143 blz., f. 9,80.
- Beckmann, L.: *Die betriebswirtschaftliche Finanzierung*. Stuttgart 1956, 232 blz., f. 12,50.
- Bloomberg, Warner jr.: *The age of automation; its effects on human welfare*. New York, 1955, 39 blz., f. 1,65.
- Brenner, Henry e. a.: *Marketing research pays off; forty case histories of profitable consumer and industrial marketing research*. New York 1955, 383 blz., f. 24,70.
- Cocherane, Willard Wesley: *The economics of consumption*. (Economics of decision making in the household). New York 1956, 489 blz., f. 26,80.
- Doedens, H. J., Hellema, H. J., Schendstok, B., Smeets, M.J.H., Soest, C. van, Soest, J. van en Visser, Tj. S.: *Fiscaal Arrestenboekje*. Amsterdam 1956, xv + 229 blz., f. 3,90.
- Fourastié, Jean: *La Prévision économique et la direction des entreprises*. Paris 1955, 151 blz., f. 7,55.
- Goldschmidt, Dr. H. O.: *Financial planning in industry*. Leiden 1956, XI + 173 blz., f. 22,80.
- Howard, George W.: *Common sense in research and development management*. New York 1955, 104 blz., f. 11,55.
- Johnson, Arnold W.: *Principles of auditing*. New York 1955, x + 400 blz., f. 26,80.
- Kemmer, Dr. Helmut T.: *Technik der Aussenhandelsfinanzierung*. Fr. a. Main 1955, 121 blz., f. 7,15.
- Lasser, Jacob Kay a.o.: *J. K. Lasser's standard handbook for accountants; prepared by sixty-two specialists*. New York 1954, f. 60,75.
- Levin, Howard S.: *Office work and automation*. New York 1956, 202 blz., f. 19,95.
- Maurer, Herrimon: *Great enterprise: growth and behavior of the big corporation*. New York 1955, 313 blz., f. 21,—.
- Stricker, Werner: *Aktienkapitalerhöhungen und Bezugsrechte*. Eine betriebswirtschaftliche Untersuchung. Zürich 1955, f. 11,50.
- Swaab, S.: *Heden en toekomst van de automatische administratie*. Alphen a. d. Rijn 1956, 106 blz., f. 5,90.
- Urwick, L. F.: *The elements of administration*. London 1955, f. 6,50.
- Woytinsky, Wladimir S. and Mrs. Wlad. S. Woytinsky: *World commerce and governments; trends and outlook*. New York 1955, 959 blz., f. 41,20.
- Chapin, Francis Stuart: *Experimental designs in sociological research*. New York 1955, 309 blz., f. 18,90.
- Cole, G. D. H.: *Studies in class structure*. London 1955, f. 12,40.
- Knox, John Ballenger: *The sociology of industrial relations; an introduction to industrial sociology*. New York 1955, 363 blz., f. 27,80.

Maatschappij voor Middellang Crediet N.V.

gevestigd te Amsterdam.

UITGIFTE

van

nom: f 5.000.000.- 4 pCt. 10-jarige obligatiën

(Tweede Lening 1956)

voor hoofdsom en rente onvoorwaardelijk gegarandeerd door de

AMSTERDAMSCHЕ BANK N.V.,

in stukken van nom. f 1000.- aan toonder,

TOT DE KOERS VAN 99 pCt.

waarvan reeds nom. f 2.500.000.- obligatiën

op inschrijvingsvoorwaarden zijn geplaatst.

De lening is aflosbaar à pari in 5 gelijke jaarlijkse termijnen telkens op 1 September, voor het eerst op 1 September 1962.

Vervroegde gehele of gedeeltelijke aflossing is toegestaan vanaf 1 September 1960, uitsluitend op 1 September en wel in het jaar 1960 tot de koers van 102 %, in de jaren 1961 en 1962 tot de koers van 101½ %, in het jaar 1963 tot de koers van 101 %, daarna à pari.

Ondergetekende deelt mede, dat de inschrijving op de resterende

nom. f 2.500.000.- 4 pCt. 10-jarige obligatiën

(Tweede Lening 1956)

is opengesteld op

Maandag, 20 Augustus 1956

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur,

bij haar kantoren te Amsterdam, Rotterdam en 's-Gravenhage, op de voorwaarden van het prospectus van uitgifte dd. 13 Augustus 1956.

Exemplaren van het prospectus en inschrijvingsbiljetten zijn bij bovengenoemde kantoren verkrijgbaar.

Amsterdam, 13 Augustus 1956.

AMSTERDAMSCHЕ BANK N.V.

vacatures

De Stichting BOUWCENTRUM zoekt voor haar afdeling „Opleidingen”

een jong econoom,

die medewerking zal verlenen aan de organisatie van opleidingen in moderne organisatieprincipes van leidinggevend technisch en administratief personeel in de bouwnijverheid.

Geïnteresseerden worden uitgenodigd te schrijven aan Bouwcentrum, Postbus 299, Rotterdam en naast leeftijd, algemene studierichting, keuzevakken, werkkring en ambities, te vermelden de redenen die tot het sollicitatieschrijven hebben geleid.

Enige informatie over de vacante functie kan desgewenst voorafgaande aan de schriftelijke sollicitatie telefonisch worden verkregen. (Telefoon 116181).

De **ALGEMEENE WERGEVERS-VEREENIGING** te **HAARLEM** zoekt voor de verzorging van haar

Sociaal-Economische Research

een vakman, deskundig onderlegd en praktisch ervaren. Spoedige indiensttreding gewenst. Brieven te richten aan het Secretariaat: Schotersingel 9 te Haarlem.

Adverteer in dit blad

Het Centraal Bureau voor de Statistiek te 's-Gravenhage, vraagt voor de afdeling 'Sociaal-economische Statistiek:

EEN MEDEWERKER

OP HET GEBIED VAN DE LOONSTATISTIEKEN

met ervaring op het gebied van de loonberekening en de sociale lasten. Vooropleiding: h.b.s. 5-jr., bij voorkeur diploma statistiek B. Kennis aan de beginselen van loonvorming strekt tot aanbeveling. Rang: statistisch hoofdambtenaar (salarisgrenzen f 554,— tot f 689,—).

Sollicitaties met vermelding van opleiding, levensloop, vroegere functies, e.d. te richten aan de directeur van de Centrale Personeelsdienst, Bezuidenhoutseweg 15, Den Haag, onder no. vO/1292/602.

PROVINCIE NOORDHOLLAND

Uitgifte van

f 10.000.000,- 4 1/4 pCt. obligatiën,

in stukken van nom. f 1.000,— aan toonder.

Ondergetekenden berichten, dat de inschrijving op bovengenoemde uitgifte zal zijn opengesteld bij hunne kantoren te Amsterdam, Rotterdam, 's-Gravenhage en Haarlem voor zover aldaar gevestigd op

Maandag 20 Augustus 1956

van des voormiddags 9 tot des namiddags 4 uur,

tot de koers van 100 pCt.

op de voorwaarde van het prospectus d.d. 13 Augustus 1956. Prospectus en inschrijvingsbiljetten zijn bij de kantoren van inschrijving verkrijgbaar.

Hope & Co. De Twentsche Bank N.V.
Ned. Handel-Maatschappij, N.V. Lippmann Rosenthal & Co.
Amsterdamsche Bank N.V. R'damsche Bank N.V.
Amsterdam, 13 Augustus 1956

Abonneert U op DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van:

- Prof. P. Hennipman,
- A. M. de Jong,
- Prof. P. B. Kreukniet,
- Prof. H. W. Lambers,
- Prof. J. Tinbergen,
- Prof. G. M. Verrijn Stuart,
- Prof. F. de Vries,
- Prof. J. Zijlstra.

Abonnementprijs f 22.50; fr. p. post f 23.60; voor studenten f 19.—; fr. per post f 20.10.

Abonnementen worden aangenomen door de boekhandel en door uitgevers

**DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM**

DE TWENTSCHE BANK N.V.

Gecombineerde Maandstaat op 31 juli 1956

Kas, Kassiers en Dag-geldleningen . . . f	147.879.391,53	Kapitaal . . . . . f	49.000.000,—
Nederlands		Reserve . . . . . "	20.500.000,—
Schatkistpapier . . .	425.400.000,—	Bouwreserve . . . . . "	1.000.000,—
Ander Overheidspapier . .	52.793.192,82	Deposito's op Termijn . .	290.589.990,41
Wissels . . . . . "	20.576.305,93	Crediteuren . . . . . "	749.575.406,—
Bankiers in Binnen- en Buitenland	30.316.930,97	Geaccepteerde Wissels . .	1.352.943,83
Effecten, Syndicaten en Waarden . . . . . "	67.661.901,10	Door Derden	
Prolongaties en Voor-schotten tegen Effecten . .	34.777.585,68	Geaccepteerd . . . . . "	1.377.924,26
Debiteuren . . . . . "	377.331.768,92	Kassiers en Genomen	
Deelnemingen (incl. Voorschotten)	6.045.086,86	Daggeldleningen	22.000.000,00
Gebouwen . . . . . "	5.000.000,—	Overlopende Saldi en Andere Rekeningen	32.385.899,31
	<u>f 1.167.782.163,81</u>		
			<u>f 1.167.782.163,81</u>